

Terezínská iniciativa 85

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

duben 2017

Foto: Dan Petřina

***Pražané si v neděli 23. dubna připomněli
oběti holocaustu tradičním pochodem
Všichni jsme lidé,
který každoročně vrcholí ve Valdštejnské zahradě
veřejným shromážděním
Kulturou proti antisemitismu.***

Sněm Terezínské iniciativy

Michaela Vidláková,

foto ze sněmu Michal Stránský

Letošní výroční sněm TI se konal 20. dubna, a to již po desáté v příjemném prostředí hotelu Duo v Praze – Střížkově. I když se sál zdál být plný, sešlo se nás letos málo, jen 60 členů TI a 27 hostů. Jednak je více těch, kteří se ze zdravotních důvodů už nemohou sněmu zúčastnit, a také nás ubývá. Vždyť celá TI má v ČR už dnes jen 345 členů, z toho 242 z 1. generace. Zahraničních členů je 50.

Po zahájení a přivítání proběhl program, ke kterému jsme vázáni stanovami: přednesení zprávy o činnosti předsednictva TI za minulý rok, zprávy o hospodaření a revizní komise. Všechny tři zprávy jsou otištěny v plném znění zvlášť. Ke zprávám nebyly z publika vzneseny žádné připomínky a byly členstvem jednomyslně schváleny.

Jelikož již uplynuly tři roky od minulých voleb, bylo nutné opět zvolit předsednictvo a revizní komisi. Volební akt vedla Věra Baumová. Jednotliví kandidáti jsou většinou dobře známi, a tak se představili pouze povstáním na svých místech. Nejprve byla hlasováním odsouhlasena volba aklamací a jako celku, zvlášť volba předsednictva a zvlášť revizní komise. Kromě volených členů, kteří se zdrželi hlasování, byly oba orgány schváleny jednomyslně. Věra Baumová zdůraznila neuvěřitelné množství práce, které předsedkyně dr. Dagmar Lieblová obětavě vykonává, a jménem nás všech jí za to poděkovala.

Potom přišla část hudebního uskupení s názvem Pražská jidiš kapela ve složení Vojtěch Peštuka (zpěv a housle), Tereza Rejšková (housle) a Ondřej Zlevor (akordeon) a pro potěšení účastníků zazpívali dvě písně z terezínského kabaretu a několik oblíbených jidiš písní a melodií, které publikum odměnilo dlouhým potleskem. (Letos mohu s radostí poznamenat, že publikum přijalo kulturní program skutečně s potěšením a bez rušivého povídání.)

Následovala diskuse, v níž vystoupila za FŽO paní Dita Šnajdrová se stručnou informací o grantech od Claims Conference a poté zodpověděla několik konkrétních otázek. Vyzvala rovněž členy TI, aby ji s jakýmkoliv dotazem z této oblasti osobně navštívili na PŽO. Jménem nepřítomného ředitele ŽMP dr. Lea Pavláta pozdravila účastníky

sněmu Magdalena Sedlická, za Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP jeho vedoucí Mgr. Zuzana Pavlovská, která zdůraznila neocenitelnou roli pamětníků při práci s mládeží a vyslovila jim za jejich úsilí upřímný dík. Za Památník Terezin dr. Jan Munk poděkoval TI za dosavadní velice dobrou a plodnou spolupráci a oznámil publiku, že ve funkci ředitele PT letos končí. Doufá však, že spolupráce bude neméně dobře pokračovat i s novým ředitelem. Dr. Dagmar Lieblová přečetla do češtiny přeloženou zprávu o činnosti a pozdrav od Hanse-Joachima Woltera z Dolnosaského spolku, který opět jako po mnoho minulých let sněm navštívil osobně a seděl zde mezi námi, ač nerozumí česky. Ale rád pak prohodí pár vět se známými, které zde potkává. Za naši oblíbenou Přírodní školu vystoupil Pavel Šimon, jeden z jejích studentů, letošní maturant, který omluvil nepřítomnost ředitele školy Františka Tichého s tím, že na škole probíhají zkoušky, a vyjmenoval výborné akce, které škola v minulém roce věnovala památce Terezína a jeho mladých vězňů, po Petrovi Ginzovi nyní hlavně Hanuše Hachenburga – básně a divadlo, a Pavla Liona – hra Terezínské zvony a tabulka na karlínském domě. (O těchto akcích jsme většinou průběžně referovali v časopise.) Jménem ICEJ vystoupil s pozdravem Radek Hejret, lektor projektů Holocaust a antisemitismus a Cemach (projekt věnovaný poznávání moderního Izraele), a pozval přítomné na každoroční Pochod proti antisemitismu a následný kulturní program ve Valdštejnské zahradě (23. 4.). Několika slovy pozdravil shromáždění i náš člen z Německa Pavel Hoffmann. O případný kontakt se Sdružením Schwarzheide požádala naše zahraniční členka Věra Harms.

Nezapomeňme ovšem ani na občerstvení, chlebičky a kávu nebo čaj, voda byla na stole k dispozici od začátku.

Michaela Vidláková připravila a přečetla návrh usnesení sněmu, které bylo přijato bez připomínek.

Na závěr ještě Dagmar Lieblová poděkovala všem členům, hostům, muzikantům i diskutujícím za účast, a také vedení hotelu za propůjčení sálu, a popřála všem zdraví a vše dobré až do setkání na příštím sněmu.

Pak už následovala volná zábava, chvílka popovídání se starými známými a nově zvolené předsednictvo se ještě sešlo na krátké schůzi, kde opět zvolilo jednomyslně Dagmar Lieblovou předsedkyní TI na další období.

Sněm Terezínské iniciativy, který se konal 20. 4. 2017, přijal jednomyslně následující usnesení:

1. Sněm přijímá a souhlasí se zprávou o činnosti předsednictva TI za minulý rok tak, jak ji přednesla předsedkyně TI Dagmar Lieblová.
2. Sněm přijímá a souhlasí s předloženou zprávou o hospodaření TI za minulý rok tak, jak ji uvedla hospodárka TI Tamara Pavlíčková.
3. Sněm přijímá a souhlasí se zprávou revizní komise přednesenou její předsedkyní Kateřinou Bíglou a kladně hodnotí fakt, že nebyly shledány žádné závady.
4. Sněm souhlasil s volbou aklamací a zvolil předsednictvo a revizní komisi TI na příští tři roky. Předsednictvo má právo podle případné potřeby kooptovat další členy.

Věra Baumová

Pražská jidiš kapela

Dita Šnajdrová

Pavel Šimon

Magdalena Sedlická

Jan Munk

Eva Štichová

Radek Hejret

Pavel Hoffmann

Zuzana Pavlovská

Pavel Štingl

Michaela Vidláková

Marie Bínová

Věra Harms

Účastníci sněmu

Zpráva PTI za rok 2016

Dagmar Lieblová, předsedkyně TI

Dnešním dnem končí funkční období současného předsednictva zvoleného před třemi roky. Jeho členy byli Věra Andrysíková, Věra Baumová, Bohumila Havránková, Anna Hyndráková, Marta Jodasová, Felix Kolmer, Jaroslav Kraus, Dagmar Lieblová, Anna Lorencová, Lisa Miková, Tamara Pavlíčková, Michal Salomonovič, Zora Skořepová, Michal Stránský, Věra Štinglová, Michaela Vidláková, Pavel Werner a Rája Žádníková. Je tedy třeba zvolit předsednictvo TI na další tři roky, proto máme v dnešním programu i volby. Nejdříve však předkládáme zprávu o činnosti od posledního sněmu, tedy od 10. dubna 2016.

K dnešnímu dni má TI v České republice celkem 345 členů (loni 418) z toho je 242 členů 1. generace a 103 členů 2. a 3. generace. V zahraničí máme už jen asi 50 členů. Od loňského sněmu nás bohužel dost členů TI navždy opustilo, mezi nimi letos v únoru bývalá členka předsednictva Eva Herrmannová, nedlouho před dnešním sněmem, v sobotu 1. dubna, zemřel dlouholetý místopředseda TI Pavel Werner. Budeme ho velice postrádat.

Nyní tedy konkrétně k činnosti předsednictva. Jak se stalo zvykem, schází se výkonný výbor i předsednictvo kromě letních prázdnin zpravidla každé první a třetí úterý v měsíci. Za

uplynulé období se konalo 10 schůzí VV a 10 schůzí PTI.

Jistě si vzpomenete, že jsme na loňském sněmu schvalovali nové stanovy. Ty byly i s požadovanými přílohami zaslány Ministerstvu vnitra, které vše přijalo, a Tereziánská iniciativa se tak stala dle Nového občanského zákoníku zapsaným spolkem.

Několika schůzí VV se během minulého období zúčastnili hosté: Pavel Štingl nás podrobně seznámil se současným stavem příprav na zřízení Památníku šoa Bubny a akcemi, které se tam konají. Jana Šplíchalová, pracovnice Židovského muzea, nás informovala o plánovaných úpravách v okolí Pinkasovy synagogy i ve venkovních prostorách u Starého židovského hřbitova a seznámila nás se zamýšlenou filmovou projekcí na štít mikve. PTI se tím podrobně zabývalo, mělo některé připomínky, kterým ŽM vyhovělo. O svých připravovaných projektech jednali s předsedkyní TI jednak Miloš Zvěřina, jenž chystá filmový dokument *Tereziánský triptych* založený na třech animovaných filmech a jednak Jiří Polák, jenž plánuje hudební festival pod názvem *Věčná naděje, Gustav Mahler a tereziánská skladatelé*.

Ještě před letními prázdninami začalo PTI připravovat zájezd do Terezína pro 2. a 3. generaci. Ten se

uskutečnil v neděli 25. 9. 2016. V 81. č. časopisu o něm vyšla celostránková zpráva. Od minulého sněmu vypravila TI autobus do Terezína celkem třikrát. V květnu na každoroční tryznu, v září na zmíněný zájezd a v říjnu k připomínce 75. výročí zahájení deportací. Vzhledem k tomu, že se tomuto smutnému jubileu věnoval Památník Terezín a připravil důstojný program, položili zástupci PTI pouze kytice k pamětní desce u Parkhotelu a na Novém židovském hřbitově.

Dne 27. ledna se opět konalo slavnostní shromáždění v Senátu České republiky. Na přípravě se podílela FŽO a NFOH. My, tedy Tereziánská iniciativa, se vždy dozvíme, kolik lidí můžeme pozvat. Tento počet se snažíme naplnit tak, abychom na nikoho nezapomněli, ovšem protože je počet omezený, občas někdo pozvánku nedostane.

Již od podzimu jsme věnovali pozornost přípravě březnové tryzny v Pinkasově synagoze, tu organizujeme ve spolupráci s ŽM. Konala se, jako vždy, 8. března. O jejím průběhu jste se dočetli v časopise č. 84. Samozřejmě i přípravou dnešního sněmu jsme se při schůzích VV i PTI zabývali už delší dobu.

Jako už po mnoho minulých let, jsme i v uplynulém období finančně podporovali zájezdy českých škol do Terezína, kde se žáci účastní programu připraveného Památníkem. Bylo to celkem 109 škol. I když něco přispíváme z vlastních prostředků, nebyla by tato podpora možná bez grantů, které jsme pro tento účel obdrželi. V minulém roce to byl grant od Claims Conference (mimochodem jediný grant, který dostává TI přímo), dále grant MŠMT a grant NFOH. Že tyto granty nechodí samy od sebe, je snad všeobecně známo. Je s tím spojeno plno práce, telefonování, psaní žádostí, vyplňování formulářů a pravidelné podávání zpráv.

Stejně jako minulá léta jsme spolupracovali s dalšími organizacemi. Už jsem zmínila Židovské muzeum, stále kontakty máme s jeho Oddělením pro vzdělání a kulturu, které v rámci svých programů organizuje besedy s pamětníky pro děti, mládež i dospělé. Členové TI jsou častými účastníky těchto

besed. Besedy s pamětníky pořádají i další organizace jako Živá paměť, Nadace Brücke-Most, po různých místech ČR besedy stále organizuje i ICEJ. Ovšem nejintenzivnější je v tomto směru spolupráce s Památníkem Tereziín. Tam asi jezdíme, tedy vozí nás tam řidiči Památníku, na semináře a besedy nejčastěji. Tím ovšem spolupráce s Památníkem Tereziín nekončí. Jsme každoročně spolupředatelé květnové trýzny, finančně podporujeme Cenu Erika Poláka, někdo z členů PTI je každým rokem přítomen udílení cen vítězům výtvarných a literárních soutěží, účastníme se dle možnosti zahájení výstav apod.

Velmi dobrá je spolupráce TI a ITI. Již po několikáté se konal „Den otevřené Jáchymky“ s bohatým programem. Ředitelka ITI a předsedkyně TI spolu poměrně často projednávají aktuální záležitosti.

Zpráva o činnosti by nebyla úplná, kdybychom se nezminili o zahraničních stycích. Našich zahraničních členů za poslední rok opět ubylo. Přehled o jejich počtu máme jenom podle toho, kolik čísel časopisu jim posíláme

poštou, resp. elektronicky. V minulém období dosud trvaly naše kontakty s Dolnosaským spolkem podporovatelů Tereziína. V květnu loňského roku byli členové TI opět pozváni na velvyslanectví Spolkové republiky Německo k setkání, tentokrát u příležitosti koncertu, kde účinkovali cembalisté – někdejší žáci naší členky Zuzany Růžičkové. Bývalý velvyslanec Arndt Freiherr Freytag von Loringhoven zval členy TI i při jiných příležitostech. Kdybychom ovšem do zahraničních styků zahrnuli i všechny besedy, účasti na konferencích, seminářích, přednáškových cyklech atd., kde vystupovali členové nejen PTI v zahraničí, byl by výčet našich zahraničních styků nerosovatelně bohatší. Objevilo by se tam např. Německo, Rakousko, Francie, Itálie, Polsko, Rusko, Španělsko, Velká Británie.

Jménem PTI bych ráda poděkovala všem, kdo nás v uplynulém období podporovali a měli pro nás pochopení. Za finanční dary děkujeme NFOH, FŽO a ŽOP. náš velký dík patří i vedení tohoto hotelu za to, že jsme se tu opět mohli, a to ve všední den, letos již

po desáté setkat. Děkuji samozřejmě i dosavadnímu předsednictvu, revizní komisi a redakční radě za dobrou práci.

Tereziínská iniciativa byla založena v roce 1990. Skoro přesně před 26 lety, dne 16. dubna 1991, jsme se po roce činnosti sešli na našem prvním sněmu. Od té doby se mnohé změnilo, ale úkoly, které jsme si při založení TI dali, trvají i nadále. A snad můžeme říci, že TI má své místo v dnešní společnosti a je známá i jinde ve světě. Ovšem, podíváme-li se na čísla, která jsem uvedla na začátku, není třeba velkých matematických schopností, abychom si spočítali, že za několik málo let, zejména 1. generace vymizí. A tak je tu jediná pomoc. Musíme, a tím nemyslím jen předsednictvo, ale vás všechny, získávat více mladších a mladých lidí, našich dětí, ale už spíš i vnučat pro práci v TI. Nezapomínejme na to, času moc nezbývá. Až místo nás zcela nastoupí naše 2. a 3. generace, změní se tím možná způsoby práce, avšak charakter našeho sdružení zůstane, doufejme, zachován a TI bude i v budoucnu s to plnit úkoly, které jsme si vytkli před těmi 27 lety.

Zpráva o hospodaření Terezínské iniciativy v roce 2016

Tamara Pavlíčková, hospodářka

Předkládám vám stručnou informaci o hospodaření TI za rok 2016.

Na naši hlavní činnost, tj. podporu zájezdů českých studentů a žáků do Památníku Terežín, se nám i v minulém roce podařilo získat grant od Ministerstva školství, finanční podporu od Židovské obce Praha, od Nadačního fondu obětem holocaustu a dotaci od Claims Conference.

Náklady na dopravu zájezdů českých škol do Památníku Terežín činily v minulém roce 1 milion 519 tisíc Kč, je to částka o více než půl milionu korun vyšší než v r. 2015!

Běžné náklady Terezínské iniciativy činily 718 tisíc Kč, celkové náklady za r. 2016 činily 2 miliony 237 tisíc Kč.

Celkové výnosy v roce 2016 činily 2 miliony 403 tisíc Kč, z toho:

Dotace MŠMT	600 tis. Kč
Dotace na vzdělání NFOH	600 tis. Kč
Dotace na vzdělání CC	551 tis. Kč
Přijaté příspěvky	622 tis. Kč
Ostatní výnosy	30 tis. Kč

Rok 2016 skončil tedy ziskem 165 tisíc Kč.

Celkový přehled o hospodářském výsledku za rok 2016 TI z oficiálního výkazu zisků a ztrát uvádí tabulka:

Název položky	Skutečnost Kč
Bankovní úroky a kurzové zisky	501
Dividendy	29 229
Přijaté příspěvky	622 346
Provozní dotace	1 750 415
CELKEM VÝNOSY	2 402 491
Spotřebované nákupy a služby	441 740
Osobní náklady	255 931
Doprava školy	1 519 162
Dary	20 314
CELKEM NÁKLADY	2 237 147
Hospodářský zisk	165 344

Tamara Pavlíčková

Kateřina Biglová

Zpráva revizní komise Terezínské iniciativy za rok 2016

Kateřina Biglová, předsedkyně revizní komise

Granty spravuje stejně jako v předchozím roce koordinátorka GFŽO Dita Šnajdrová. Pouze grant na vzdělávání je spravován Terezínskou iniciativou, jeho čerpání je průběžně kontrolováno.

Hospodářka Tamara Pavlíčková je v kontaktu s Ing. Taťánou Zoubkovou. Na základě údajů z jejich spolupráce lze konstatovat, že výchozí i konečná čísla účetnictví jsou v naprosté shodě, tedy zcela v pořádku. Revizní komise reviduje a dvakrát ročně kontroluje interní účetnictví, které precizně spravuje Marta Jodasová, což bylo kontrolou revizní komise potvrzeno.

V roce 2016 je revizní komise Terezínské iniciativy tříčlená, tedy tak, jak odpovídá stanovám, což považujeme vzhledem k rozsahu práce za plně dostačující.

Kontrola účetnictví za rok 2016 byla uskutečněna dvakrát, naposledy 20. 3. 2017 Olgou Kolárovou, Judis Urbanovou a Kateřinou Biglovou. Kontrolována byla veškerá předložená dokumentace účetnictví a výpisy v kanceláři Terezínské iniciativy, kde jsou k dispozici všechny potřebné doklady.

Spolupracovnícím v revizní komisi děkuji za pečlivou práci a Terezínské iniciativě přeji perspektivní budoucnost a všem členům a jejich rodinám pevné zdraví.

Předsednictvo Tereziánské iniciativy zvolené na období 2017 – 2020

Věra Baumová,

nar. 1950, z Prahy, členka předsednictva TI a grantové komise,

Rudolf Černík,

nar. 1946, z Českých Budějovic, nový člen předsednictva TI,

Zoja Franklová,

nar. 1950, z Prahy, nová členka předsednictva TI,

Bohumila Havránková,

nar. 1927, z Prahy, členka předsednictva TI a grantové komise,

Anna Hyndráková,

nar. 1928, z Prahy, členka předsednictva TI a místopředsedkyně,

Marta Jodasová,

nar. 1946, z Prahy, členka předsednictva TI a tajemnice,

Felix Kolmer,

nar. 1922, z Prahy, člen předsednictva TI a místopředseda Mezinárodního osvětivského výboru,

Dagmar Lieblová,

nar. 1929, z Prahy, členka předsednictva TI a předsedkyně,

Anna Lorencová,

nar. 1927, z Prahy, členka předsednictva TI a redakční rady,

Tamara Pavlíčková,

nar. 1948, z Prahy, členka předsednictva TI a hospodářka,

Zora Skořepová,

nar. 1957, z Brna, členka předsednictva TI,

Michal Stránský,

nar. 1947, z Prahy, člen předsednictva TI a místopředseda, zajišťuje vydavatelskou činnost jako předseda redakční rady,

Michal Salomonovič,

nar. 1933, z Ostravy, člen předsednictva TI,

Věra Štinglová,

nar. 1928, z Prahy, členka předsednictva TI a grantové komise,

Michaela Vidláková,

nar. 1936, z Prahy, členka předsednictva TI a redakční rady, předsedkyně výchovně vzdělávací komise,

Rája Žádníková,

nar. 1929, z Prahy, členka předsednictva TI a grantové komise.

Členové revizní komise TI pro období 2017 – 2020

Kateřina Bígllová,

nar. 1949, z Prahy, předsedkyně revizní komise TI,

Olga Kolárová,

nar. 1947, z Prahy, členka revizní komise TI,

Judis Urbanová,

nar. 1940, z Prahy, členka revizní komise TI.

Kulturou proti antisemitismu

Michaela Vidláková, foto Dan Petřina

Celý týden byla psí zima, zamračeno, občas přšelo. Ještě, ve čtvrtek při sněmu TI, jsem se zeptala zástupce ICEJ, organizace, která již po čtrnácté tuto akci pořádá, co bude, že přece většinou se jim na poslední chvíli krásně vyčasilo, ale letos, že to vypadá dost beznadějně. Česko láme rekordy v dubnových mrazech (Jezerní Slat': -20° C) i v přívalech sněhu (Bruntál: 1 metr), dokážou to na neděli odpoledne vylepšit? Odpověděl mi: „Pracuje se na tom.“

V neděli dopoledne stály na obloze hradby mraků. Navlékla jsem se, co se na mne vešlo, a do *ruksáčku* uložila deštník, smotala malou deku a vyrazila na obvyklé místo srazu. A hele! Tam svítí sluníčko, trochu se i oteplilo. Že by to dovezli přímo z Jeruzaléma?

Na rohu Staroměstského náměstí už vlály izraelské vlajky a transparenty, lidé se scházeli, zdravili, známí se objímali, po chvíli zazněly šofary a potom zvučný hlas Michala Foršta s písní *Mír Jeruzalému*, která tradičně tento pochod doprovází, a už jsme vyšli obvyklou trasou na náměstí Jana Palacha, kde bylo zastavení s vystoupením mládeže z ostravské konzervatoře.

Několik dívek v bílém tančí, skládá si kytici a zpívá si přítom známou lidovou píseň. Najednou do písně zazní

falešné tóny, hudba skrývá neznámé drama, a proti děvčatům vyběhnou chlapi v černém a rozvinují kolem nich drátěný plot. Dívky se polekají, upustí květiny a snaží se uniknout. Když se jim to nepodaří, schoulí se k sobě na zem. Temná melodie, ovzduší nabitě. Pak ale děvčata povstanou, sbírají kytky a vplétají je do drátů. Ze všech stran přibíhá několik dalších mladých s květinami a podávají je přes plot dovnitř, náhle se plot rozevírá, nastává radost, prosba o odpuštění, přátelství. Nad tím vším modré nebe a v pozadí Hradčany. Jistě, všichni víme, že tak jednoduché to nebylo, moc těch dívek by muselo zůstat ležet na zemi bez pohybu... Ale ►

i tak to byla síla! Mnozí přihlízející měli slzy v očích. Představení symbolizovalo i to, co bylo součástí tohoto a příštího dne: ICEJ kromě skupiny české mládeže pozvalo i skupinu mládeže z Německa, kteří den na to, právě na Jom ha-Šoa, den holocaustu, den, kdy před 74 lety vypuklo povstání ve varšavském ghettu, jeli společně navštívit Terezín.

Pochod pak pokračoval přes most do Valdštejnské zahrady. U vchodu nás tam uvítalo trubení šofarů, usadili jsme se na připravených lavicích, sluníčko hrálo, jak jen mohlo. Program zahájila modlitba *El mole rachamim*, modlitba za mrtvé, v podání libereckého kantora Michala Foršta, společnou modlitbu česky pak přednesl velice emotivně Jiří Sedláček a Michal Foršt ještě zazpíval konečnou část z modlitby kadiš „*Ose šalom bimrovav*“ („*Učiň mír Izraeli*“).

Následovaly krátké proslovy a pozdravy. Vystoupil místopředseda senátu Jaroslav Kubera, který zdůraznil citát E. Burkeho, citát, který je mottem celé akce: „K triumfu zla postačí, když slušní lidé nebudou dělat nic,“ s přáním, aby takových lidí ubývalo a přibývalo těch, kteří se budou zasazovat o boj proti zlu. Ministr kultury Daniel Herman pozdravil přítomné pozdravem Šalom. Z jeho slov zaznívalo důležité poselství o potřebě života v pravdě, s tím, že s pravdou nelze dělat kompromisy. Přítomné pozdravil i radní hl. města Prahy Jan Wolf s přáním, aby se Izrael dočkal klidu, aby konečně nastal mír a svoboda pro všechny lidi světa. Dále vystoupil izraelský velvyslanec JE Daniel Meron. S politováním konstatoval vzestup násilných projevů antisemitismu v Evropě a vyzval všechny k aktivnímu postoji proti všem příznakům nenávisti. Dlužíme to obětem hrůz holocaustu, ale i sobě samým, všem. Ocenil i to, že účastníci svou přítomností dávají najevo i svou solidaritu s Izraelem. Vzpomněl na nadcházející 50. výročí sjednocení Jeruzaléma, popsal dnešní Izrael jako jedinou demokratickou zemi v oblasti, zemi technických a medicínských úspěchů, ale i ochoty k veškeré, i humanitární pomoci těm, kteří to potřebují. Následovala virtuózní hra na klávesy izraelského hudebníka Mitaje Hershkowitzze. Poté jsme se mohli přímo vžít do pásma, vycházejícího z knihy „*Děvčata z pokoje 28*“, které uspořádala Lenka Sedláčková (Ostravské divadlo) v provedení dívek z ostravské konzervatoře a doprovázené textem v přednesu Jiřího Sedláčka. Pásmo velice živě evokovalo atmosféru, pocity a prožitky děvčat v terezínském dívčím domově.

**Mojmír Kallus, předseda ICEJ,
a Daniel Meron, velvyslanec Státu Izrael**

Po další chvilce hudby měl následovat ohlášený vrchol programu, vystoupení dvou pamětnic, Evelyn Merové a Judith Rosenzweigové, která žije v Haifě a ve čtvrtek přiletěla na návštěvu do Prahy. Toto vystoupení by bylo mělo zprostředkovat publiku prožitky autentické, osobní. Většina členů TI zná neobvyklý příběh Evelyn i její schopnost vypravěčky. Také Judith si zachovala nejen jasné myšlení, ale i skvělou češtinu.

Jenže: Místo aby, jak tomu bylo vždy v minulých letech, pamětníci dostali možnost posluchačům vyprávět svůj autentický příběh, své zážitky – a každý z těch příběhů byl jiný, každý ukazoval hrůzy holocaustu, ale i neuvěřitelné momenty náhod, štěstí, ale i psychické síly, v okamžicích, kdy ty fyzické síly docházely, tentokrát jim moderátorka Veronika Sedláčková položila jen 2-3 zcela banální otázky, za jaké by se snad styděl i žurnalistický elév – a konec. Tak to tedy opravdu vrchol nebyl. Spíš naprostý propad. Ne pamětnic, ty zareagovaly naprosto pohotově, plynule. Ptám se, kde byla chyba. Program nebyl nijak příliš dlouhý, nemrzlo, nepršelo, proč sem tedy hnali dvě ženy, které už mají blíž k devadesátce než k osmdesátce, které by měly publiku mnoho zajímavého co vyprávět, něco ojedinělého, co bohužel již příliš dlouho možné nebude, jen aby na podiu řekly pár všeobecných vět? (Pro mne osobně to vyznělo, když to jen maličko přeženu, jako by v cirkuse chtěli předvést nějaké vzácné exotické zvíře.) Zůstal mi z toho pocit zbytečně pokažené, ač jinak tak dobré akce.

Náladu mi nespravila ani výborná řeč Mojmíra Kalluse, celosvětového předsedy ICEJ, věnovaná mj. „sedmičkovým“ událostem 20. století, např. 90. výročí návštěvy TGM v tehdejší Palestině, jehož působení vytlačilo antisemitismus v ČSR na okraj společnosti a jehož odkaz se v české společnosti do jisté míry udržuje i dnes. Zmínil i 100 let od Balfourovy deklarace, 70 let od deklarace OSN, která dala možnost vzniku státu Izrael a 50 let od osvobození Jeruzaléma. Od soudil i současné hlasy zpochybňující a překrucující historická fakta a požádal publikum, aby podepsalo prohlášení, které hodlá ICEJ zaslat českému Parlamentu s požadavkem oficiálního uznání Jeruzaléma jako hlavního města Izraele.

Na závěr pak ještě Michal Foršt zazpíval oblíbenou píseň *Jerušalajim šel zahav*. A já mohu na závěr jen vyslovit dík Mezinárodnímu křesťanskému vyslanectví Jeruzalém za jejich činnost pro Izrael a proti antisemitismu!

Setkání s děvčaty z pokoje 28

V pondělí 24. dubna 2017 šedesátka středoškolských studentů z Čech a Německa odjela, v rámci projektu Kulturou proti antisemitismu, do bývalého terezínského ghetta, aby si zde připomněla Jom ha-Šoa – pamětní den obětí holocaustu.

Skupinu tvořilo 45 žáků ze čtyř různých středních škol Bádenska-Württemberska a 15 žáků z Gymnázia Dr. Emila Holuba v Holicích pod vedením svých pedagogů, většinou učitelů dějepisu. Dopoledne pro ně organizátoři z ICEJ ve spolupráci s Památkem Terezín připravili velmi hodnotnou a informačně cennou vzdělávací exkurzi, při které žáci navštívili všechny důležité expozice Muzea ghetta s odborným výkladem.

Po nezbytně krátkém čase na občerstvení čekal na žáky a pedagogy nejsilnější zážitek, moderovaná beseda s dvěma bývalými děvčaty z pokoje 28 – s Evelinou Merovou a Judith Rosenzweigovou. S oběma dámami se žáci setkali v kinosále budovy Muzea ghetta. Protože bylo co vyprávět, vyhrazených 90 minut nestačilo na návaznou diskusi. Ta proběhla až v prostorách u terezínského židovského hřbitova, kam se všichni účastníci přemístili, aby společně pod vedením kantora Michala Foršta uctili oběti šoa. Po krátké vzpomínkové tryzně a společné modlitbě za mír a pokoj

Judith Rosenzweigová, Eva Pýchová z Gymnázia v Holicích a Eva Merová

v Izraeli i celém světě zažili všichni přítomní dojemné chvíle u společného fotografování a následného loučení. Nechme už ale promluvit samotné žáky:

„Setkání s Evelinou a Judith patřilo mezi nejsilnější okamžiky celého dne. Obětovaly svůj čas, aby mohly být s námi. Každý popírač holocaustu, když by se s nimi setkal, by musel prozřítn. Protože jak to řekla jedna z nich: „To, co jsme prožily, je hrůza, kterou si nelze vymyslet.““

„Už samotná návštěva Terezína byla pro nás silným zážitkem. Ale zejména vyprávění obou pamětnic o pokoji

č. 28 a ten fakt, že tam musely žít v jednom pokoji v nepředstavitelném počtu 30 dívek. A přesto tam vládlo kamarádství a přátelství, které vytrvalo.“

„Jako svůj úkol si bereme předávat štafetu historické paměti, aby se už nic podobného neopakovalo.“

„Nejsilnějším momentem celého dne bylo rozhodně osobní setkání s Evelinou a Judith, s jejich velmi osobním přístupem, kdy nám například přály dobré známky ve škole. Prostě jsme mluvili s živými lidskými bytostmi! Druhý silný moment byla tryzna na terezínském židovském hřbitově, společná modlitba při této bohoslužbě, ve které se vyjadřuje přání míru a pokoje pro Izrael i celý svět a aby se nic podobného neopakovalo.“

„Děkujeme organizátorům celého projektu, bez nichž bychom se nemohli setkat s přeživšími holocaust a nemohli si uvědomit řadu důležitých skutečností a souvislostí. Odnášíme si spoustu zážitků...“

Radek Hejret, foto Dan Petřina

Od čísel ke jménům - od jmen k příběhům

Eliška Waageová, Institut Terezínské iniciativy

Ve 13 městech a obcích České republiky se v pondělí 24. dubna 2017 konal 12. ročník připomínkové akce Veřejné čtení jmen obětí holocaustu – JOM HA-ŠOA. Vedle již tradičních měst, jakými jsou Praha, Brno, Olomouc, Liberec, Sušice, Kolín, Kutná Hora, Plzeň, Havlíčkův Brod a Blatná, se letos ke čtení připojilo i Ústí nad Labem, Kosova Hora a Klatovy. Celorepublikovou záštitu nad akcí převzal Daniel Herman, ministr kultury ČR.

Tématem letošního ročníku bylo hledání a nalézání informací o jednotlivých obětech holocaustu. Informační materiál seznámil účastníky akce s nejzajímavějšími databázemi, ve kterých je možno hledat další údaje o konkrétních lidech, jimž se rasové pronásledování za druhé světové války stalo osudným. Účastníci měli tak možnost nahlédnout do pamětních knih obětí holocaustu. Zároveň byla představena nově vznikající databáze obětí romského holocaustu. Na akci se sešla pestrá škála lidí –

pamětníků, příbuzných zavražděných, představitelů kulturního a politického života, ale hlavně mladých lidí, žáků a studentů, prostě všech, jimž nejsou tragické události minulosti lhostejné.

V Praze se čtení konalo již po dvanácté a po druhé na náměstí Jiřího z Poděbrad. Čtení zahájila ředitelka Institutu Terezínské iniciativy Tereza Štěpková krátkým projevem. První jména obětí zazněla z úst izraelského velvyslance Daniela Merona a jeho

manželky. Po té se již u mikrofonu střídali zástupci z řad veřejnosti, pamětníci a potomci zavražděných v koncentračních táborech. Do čtení se zapojili také studenti Lauderových škol a zástupci radnice Prahy 3, včetně paní starostky Vladislavy Hujové a zastupitele Davida Gregora, který převzal záštitu nad pražským čtením. Nechyběl ani ministr kultury Daniel Herman, který vzpomněl i své příbuzné, a předseda Strany zelených Matěj Stropnický. Počasí se nakonec umoudřilo a kontinuální čtení ►

nebylo narušeno jeho nepřítomností. Řada lidí se tak zdržela a přihlížela. Čtení jmen nebylo jen pouhou pietní akcí, ale také setkáním. Ne všichni se do veřejného čtení zapojili, ale i tak věnovali pár chvil tiché vzpomínky či nahlíželi do připravených pamětních knih a informačních materiálů. Kromě brožurek byly letos připraveny informační panely vztahující se k tématu i k dějinám Jom ha-Šoa u nás.

V **Brně** se lidé sešli na Moravském náměstí, kde četli od 14 do 17 hodin. Své síly zde spojil Institut Tereziánské iniciativy, Muzeum romské kultury, brněnská pobočka Židovského muzea a Židovská obec Brno. Akce se zúčastnilo několik desítek lidí, mezi nimi představitelé města i žáci základních škol. Muzeum romské kultury připravilo informační stánek, kde zájemci mohli nahlédnout do publikací souvisejících s tématem.

V **Blatné** se čtení stejně jako loni konalo na třídě J. P. Koubka od 14 do 15 hodin. Akce zde bohužel neměla takový ohlas jako loni: „Lidé spíš sledovali zpovzdálí, než aby se sami aktivně účastnili, nicméně je to evidentně zajímavé, jen neměli chuť, odvahu, apod. na to, aby se zapojili do čtení osobně,“ vysvětluje Michaela Sikorová z pořádajícího Centra kultury a vzdělávání Blatná. V příštím roce by se chtěli spíše soustředit na připomínání všech obětí druhé světové války z regionu.

V **Havlíčkově Brodě** se od 14 do 16 hod. četlo na Havlíčkově náměstí. Jako loni se i letos organizace ujalo Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod. Vedle zástupců města, četli také studenti místního gymnázia, zástupci společnosti Františka a Jiřího Langerových či pan doktor Jiří Koref, poslední havlíčkobrodský žijící svědek holocaustu. „Nové, oproti loňskému roku, bylo zařazení vyprávění o jednom konkrétním osudu s malým hudebním doprovodem, což se osvědčilo jako dobrý scénář a zaujalo kolemjdoucí,“ dodává Alena Jindrová z Muzea Vysočiny Havlíčkův Brod. Šlo o inscenovaný dialog o životě Anny Bergmannové, která prošla koncentračními tábory

V Praze četli mezi prvními velvyslanec Státu Izrael Daniel Meron s manželkou

Praha

Brno

Havlíčkův Brod

Kutná Hora

Terezín, Osvětim, Freiberg a Mauthausen, kde dokonce porodila dceru.

V **Klatovech**, kde se čtení konalo letos poprvé, se lidé sešli u pomníku obětem holocaustu na souběhu ulic Randova a Denisova a četli od 14 do 16 hod. Pomník byl v Klatovech instalován v roce 2012, a i na něm jsou zachycena jména obětí z Klatovska. Paní Věra Kantová vystoupila se vzpomínkou na svého strýce Ing. Pavla Masárka, klatovského rodáka, který většinu svého života prožil v Klatovech, ale ještě v době před válkou žil v Praze a z Prahy byl odvezen transportem do Terezína, kde byl spolu s dalšími osmi vězni dne 10. ledna 1942 popraven jen za to, že posílal dopisy z ghetta. „Příště můžeme uvažovat i o nějakém hudebním doprovodu na začátku a na konci. Letos jsme akci dělali poprvé, ale teď už víme, co od toho můžeme očekávat a jaké jsou reakce lidí. Také zvážíme nějakou formu spolupráce s městem, letos nám vyšli velmi vstříc a umožnili konání akce bez jakýchkoli problémů,“ poodhalil plány na příští rok organizátor akce František Škůrek ze spolku Synagoga Klatovy.

V **Kolíně** probíhalo čtení již tradičně na Karlově náměstí od 14 do 16 hodin. Nicméně již o hodinu dříve se sešli studenti z kolínského gymnázia, obchodní akademie a stavební průmyslovky, kteří byli zapojeni do projektu dr. Miroslavy Jouzové „Děti hledají děti“ a převzali si v obřadní síni kolínské radnice ocenění od místostarosty Kolína Mgr. Michaela Kašpara, který zároveň převzal záštitu nad čtením v Kolíně. Studenti se pak zapojili do čtení a četli i jména kolínských Židů, po jejichž osudech pátrali. „Je vidět, že třetí rok se již akce dostává do povědomí *Kolínáků*. Navíc pomáhá podpora města a záštita místostarosty, zapojení škol a soustavná činnost dr. Miroslavy Jouzové, která bádá v dějinách židovské komunity Kolína a Kolínska,“ vysvětluje Marie Smutná.

Kosova Hora je dalším městem, kde se čtení letos konalo poprvé a probíhalo před synagogou Kosova Hora od 14 do 15 hodin. Do čtení se zapojilo zhruba třicet lidí, včetně těch, jejichž

příbuzní byli za druhé světové války zavražděni v koncentračních táborech. Lidé si připomněli jména i příběhy lidí, kteří pocházeli přímo z Kosovy Hory. Veřejné čtení jmen zavražděných mužů, žen a dětí doprovázela hudba a zpěv v podání Petry Arcimovičové a Petra Stoupy. Za organizací čtení v tomto městě stál Sláva Bloch a spolek Synagoga Kosova Hora.

V **Kutné Hoře** se organizace ujala Městská knihovna, před jejíž budovou se četla jména i letos, a to od 14 do 16 hodin. Akce se zúčastnili převážně studenti dvou místních škol – SPŠ a VOŠ Kutná Hora a Gymnázia Jiřího Ortena, zástupci města a zaměstnanci knihovny. „Souběžně s akcí jsme měli v knihovně výstavu dokumentů s tematikou holocaustu, upoutávku na výstavu Školákem ve válečných letech a výstavu obrázků žáků ZŠ Žižkov v Kutné Hoře,“ popisuje akci Jitka Dušková z Městské knihovny Kutná Hora.

V **Liberci** se zájemci sešli na náměstí Dr. E. Beneše, kde četli od 14 do 15.30 hodin. Akce se zúčastnili jak pozvaní lidé, tak kolemjdoucí. Akce se zúčastnilo odhadem jen asi 50 lidí, ale i tak se podařilo pokrýt celou vytyčenou dobu. Organizace se ujala Židovská obec Liberec.

V **Olomouci** se četlo tradičně na Horním náměstí od 14 do 16 hodin. Čtení se zúčastnili představitelé města Olomouc, Prostějov a Šumperk, členové Moravského divadla, ale i představitelé univerzity včetně studentů judaistiky či izraelských studentů medicíny, kteří v současnosti studují na zdejší univerzitě. Velkou část zúčastněných tvořili také studenti středních škol. „Po skončení akce se jako každý rok konala tryzna v obřadní síni olomouckého židovského hřbitova. Vzhledem k tomu, že čtení v Olomouci proběhlo už počtvrté, o akci se vědělo. Tradičně se na akci podílelo statutární město Olomouc, které zajistilo prostory a ozvučení,“ dodává Tomáš Hrbek z Židovské obce Olomouc, která již tradičně organizovala čtení právě v Olomouci.

Plzeň navázala na loňský úspěšný ročník a opět se lidé sešli ve Smeta-

Klatovy

Kolín

Plzeň

nových sadech, aby od 14 do 17 hodin četli jména obětí holocaustu. Lidé také mohli po celý den navštívit Zahradu vzpomínek v objektu Staré synagogy. Židovská obec Plzeň byla jedním z místních spoluorganizátorů. K nim se přidalo rovněž Město Plzeň a spolek HUMR, který provozuje stránku www.deportal.cz, která mapuje osudy židovských obětí holocaustu na Plzeňsku. Jeho jednatelka, paní Monika Stehlíková popisuje čtení následujícími slovy: „Přišlo několik lidí, jichž se věci zjevně osobně dotýkaly, a to velmi hluboce. Mrzí mě, že nevím, kdo to byl, neměla jsem sílu se jich v tu chvíli vyptávat. Znovu mě, stejně jako loni, zaskočilo, jak působivá ta akce je. Shodli jsme se ještě se čtyřmi dalšími lidmi, kteří se tomuto tématu ve škole hodně věnují, že před dětmi nebo jinou veřejností zadupeme vlastní pocity, tady se nám všem zadržával hlas, já to dvakrát sko-

ro nedočeta, protože na mě vyskočila jména matek kluků od nás ze školy.“

Již pátý ročník proběhl v **Sušici** a četlo se na náměstí Svobody od 14 do 15.30 hodin. Čtení jmen doprovázel již tradičně bohatý kulturní program. Proběhlo také čišťení *Stolpersteinů* – kamenů zmizelých, kterých je v současnosti v Sušici položeno sedm a na zářij se plánuje pokládání dalších osmi. Moderátorem celé akce byl letos herec Petr Vacek. V sušickém muzeu byla také zahájena putovní výstava VEDEM – Cesta terezínských kluků stále pokračuje, kterou připravila Terezínská štafeta. Program v 18 hodin završil koncert plzeňské kapely Tabasker, která se hudebně pohybuje na pomezí tradiční židovské muziky a lidové české hudby.

Ústí nad Labem je také městem, které se k akci letos připojilo poprvé. Četlo se před veřejným sálem Hraničář, a to od 14 do 15.30 hodin. „K našemu milému překvapení jsme opravdu četli plynule naplánovaných 1,5 hodiny. Čtení nic nenarušovalo,“ shrnuje celý průběh akce Jindřiška Waňková ze základní školy Trmice, která se ujala ústecké akce a jejíž studenti se do čtení rovněž zapojili. „Během akce si mohli lidé pročitat panely výstavy Zmizelí Langweilovi, projektu naší školy. Večer pak bylo v kině promítání filmu Náš vůdce (Německo, 2008),“ dodává Waňková.

Celou akci lze hodnotit jako úspěšnou i vzhledem k tomu, jaký vzbudila zájem nejen u veřejnosti, ale i u médií. Působivou reportáž přinesla ve svém vysílání Česká televize. Velký podíl na úspěchu mělo i obzvláště vydařené počasí. Čtení jmen se tak stalo nejen pietní akcí, ale i místem setkání lidí, kteří by se jinak nepotkali. Ukazuje se, že hlavně v menších městech je dobré vymyslet i doprovodný kulturní či vzdělávací program. Pro příští rok připadá Jom ha-Šoa již na čtvrtek 12. dubna. Doufejme, že se vše vydaří a opět se nám podaří akci uskutečnit ve více městech – jestli to budou ta samá nebo jiná, to se teprve ukáže. Velký dík patří všem regionálním partnerům, kteří se akce ve svých městech ujali a zvládli ji na maximum.

Povídání s Evou Smolkovou-Keulemansovou zapsala Anna Lorencová

Jak víš, tak už jsem ti několikrát vyhrožovala a žádala tě o rozhovor, a teď jsi konečně svolila a pozvala mě, abychom si popovídaly. Tak jsem zde a můžeme se do toho pustit. Snad, abys nejprve řekla něco o své rodině.

Maminka Alice, rozená Kaufmanová, pocházela z Kostelce nad Orlicí, tatínek Oskar Weil působil v době jejich seznámení v blízkých Častolovicích a jeho rodina žila v Praze. Po svatbě v roce 1926 se rodiče přestěhovali do malého jednopokojového bytu v Praze – Libni. Do této situace jsem se v roce 1927 narodila a v Libni prožila svoje šťastné a radostné mládí. Myslím, že právě tam jsou kořeny, které mi později v životě velice pomáhaly. Zásluhou maminky jsem i přes skromné poměry nikdy neměla pocit nouze. Maminka dovedla vést domácnost hospodárně. Rodiče vytvářeli velice kulturní prostředí: hudba, četba, umění byly primární. Velmi často jsem v průběhu let vzpomínala a vzpomínám, jak tatínek mně jako dítěti vyprávěl pohádky, které si sám vymýšlel. Když mi bylo 10 let, dostala jsem památníček, do kterého mi tatínek napsal: „V pohádkách, které jsem ti v útlém dětství vyprávěl, bojovaly proti sobě vždy dvě bytosti, jimž jsem dával všelijaká jména. Dnes už víš, jedna z nich byla *Dobro* a druhá *Zlo*. Nakonec vždy první zvítězilo. To si pamatuj pro svá další léta, kdy se ti pohádky promění v život.“ A já si to často připomínala a pamatuji dodnes.

Měla jsi sourozence?

Sourozence jsem neměla, ale měla jsem řadu blízkých přátel, především „Libeňáků“, ke kterým patřili Honza Adler a jeho sestřička Sonička, Helga Weissová i Arnošt Lustig a jeho sestra Hanka. (S Arnoštem mi však maminka nedovolila se stýkat s tím, že je to velký uličník.) Měla jsem dokonce své „Pátečníky“. Každý pátek maminka upekla koláč a já si mohla pozvat své kamarádky a kamarády.

V Čechách a zejména v Praze byla řada židovských rodin, kde se mluvilo německy, bylo tomu tak i u vás? A jaká byla vaše náboženská orientace?

Oba rodiče mluvili česky. Maminka ovšem pocházela z národnostně smíšené rodiny. Otec byl Maďar, maminka Rakušanka (Vídeňáčka) a moje maminka a její bratr, narození v Čechách, byli Češi. Rodina tedy vzorně reprezentovala rakousko-uherské mocnářství. Já s babičkou jsem od nejtítlejšího dětství mluvila německy, takže se němčina stala mým druhým mateřským jazykem. Ovšem až do doby, kdy v 1. třídě obecné školy nám důstojná, šedovlasá paní učitelka opakovaně zdůrazňovala, že Němci jsou naši nepřátelé. To léto jsem své milované babičce sdělila, že ona se mnou může hovořit německy, ale já s ní budu mluvit jen česky.

Jinak jsme byli typická asimilovaná židovská rodina. Slavili jsme Vánoce, ale na Velké svátky jsme chodili do libeňské synagogy. Její atmosféra mě vždycky nesmírně ovlivňovala, ale podstatu a dosah jsem si neuvědomovala.

Eva s rodiči (1937)

A jak to bylo s tvým vzděláním?

Obecnou školu jsem absolvovala v Libni a poté začala navštěvovat gymnázium ve Vysočanech. Ve 2. ročníku přišel pro židovské děti zákaz školní docházky. Vedení školy se však rozhodlo, že mám školu dál navštěvovat. Zasáhl tatínek, který se obával, že je tím škola ohrožována, a já tak po dvou týdnech školu opustila. Začala jsem navštěvovat různé vyučovací kroužky a pracovat v tzv. židovských dílnách, kde jsem vyráběla odpory a později pracovala v hračkářském oddělení. Tam jsem se seznámila s Karčim Weinsteinem, který mě zasvěcoval do dějin umění i filozofických směrů. Ani tak to nebyl ztracený čas.

Měla jsem vždy štěstí setkávat se s lidmi, kteří výrazně ovlivnili můj život. V té době to byl zejména talentovaný pianista Pepíček Sommer, který v karlínské synagoze s námi nacvičoval dětské sbory a také Wolkrovu „Baladu o námořníkovi“, po vzoru E. F. Buriana, jako voice band. Byl to také on, který mě orientoval levicově, stejně tak jako Faji (Feuerstein). Oba nepřežili, ale vzpomínám, jací lidé tehdy žili a s jakými ideály nás vychovávali. Nám mladým pomáhali orientovat se ve složité situaci a vedli ke kolektivním zájmům.

Ted' bychom se mohly věnovat tomu, jak ty a tvoji rodiče prožili válečná léta. Dětství a částečně i dospívání jsi měla velice pěkné, jenže pak přišel Terezín a další tábory. Jak jsi tu změnu prožívala? A jak rodiče, pro které to muselo být mnohem horší?

Rodiče jistou dobu uvažovali, že využijí možnost poslat mě do Anglie. Pak vše utichlo. Sami nikdy neuvažovali o emigraci. Památný byl tatínkův výrok: „Raději budu v této zemi žebrákem, než bych emigroval,“ tak silná byla jeho vazba k zemi, kde se narodil.

A tak jsme 6. března 1943 přes Veletržní palác ze stanice Praha-Bubny doputovali do Terezína.

Tatínka oddělili a umístili v Sudetských kasárnách, zatímco maminka a já jsme se dostaly do Hamburských kasáren, odkud jsem, poměrně brzy, byla převedena do

Mädchenheimu L410. Na poměry v Terezíně jsem se adaptovala poměrně rychle, nebyl to problém. Vše byla pro mě nová zkušenost a nedostatek jídla, vzhledem k mému dětství, nebyl frustrující. V roce 1943 jsme se už mohli stýkat i s rodinou. Velmi podstatnou složkou toho, aby člověk nepodlehł všem negativním jevům v Terezíně, byla kultura a život v L410. A zase tu byla osobnost, naše „Betreuerka“, Irenka Krausová, na kterou stále vzpomínám. Přes zákaz vyučování rozšiřovala naše vědomosti a hlavně nás vedla k určitému životnímu stylu. Často říkala a také realizovala, abychom si *zsvátečnily* každý, i všední den. Toto její doporučení se snažím uplatňovat až do dnešních dnů.

Podstatnou složkou v Terezíně bylo pro mne, že mě Rafael Schächter (Rafiček) přijal do sboru a já se mohla účastnit nastudování „Hubičky“, „Figarovy svatby“ a Verdiho „Requiem“. Až symbolická byla pro mne premiéra Requiem, kdy jsem večer zpívala a druhý den odjízďela s rodiči do Osvětimi.

Můžeš na tuto dobu zavzpomínat?

V prosinci 1943 jsme tedy byli transportováni do Osvětimi. O této etapě raději nehovořím. Je všeobecně známé, za jakých podmínek jsme byli v dobytčácích transportováni, jak bylo s námi po příjezdu zacházeno. Když jsme s maminkou vstoupily do baráku a viděly spoustu mrtvých těl lidí, kteří už v prvních chvílích nepřežili, nejen z důvodů fyzického vyčerpání, ale i psychického vypětí, pak byl člověk připraven na všechny útrapy. Dlouhotrvající apely v zimě, nesmyslné práce, jejichž jediným účelem bylo fyzické vyčerpání... Už jsme také věděly o existenci plynových komor. Po šesti měsících došlo k nečekané situaci. Byl červen 1944, selekce, a maminka i já jsme byly uznané práce schopnými. Jeden moment mi zvláště utkvěl v paměti. Byl krásný slunný den, my stály před umývárny a já si zpívala. Věděly jsme, co vstup do umývárny znamená, a čekaly, jestli ze sprch bude vycházet plyn nebo voda. Dostaly jsme mýdlo, začala téct voda a my jsme opustily Osvětim.

A co bylo dál?

Společně s maminkou jsme se dostaly do Hamburku, kde jsme byly, všechny ženy, umístěny ve skladištích přístavu Dessauer Ufer, pobočném lágru koncentračního tábora Neuengamme. Odtud jsme odcházely na různá místa, především na odklízecí práce po bombardování, a to jak do továren, tak dříve do obytných částí města, Hamburk byl pro nás uvolněn, i když za velmi omezujících podmínek. Oproti Osvětimi jsme se měly výrazně lépe. Lepší bylo nejen jídlo, ale i jednání dozorců. Vzpomínám zvláště na jednoho, kterému jsme říkaly Onkel Otto aus Köln. Tento dozorce organizoval mezi německými dělníky pravidelnou každodenní pomoc, ať šlo o ošacení nebo jídlo. A jak chutnal kousek chleba se sádlem a marmeládou, což jsem neznala a už nikdy potom neochutnala. Byl to dobrý člověk, opakovaně mi zdůrazňoval, že po válce mě jeho rodina dá do pořádku před návratem domů. Bohužel všechny další události způsobily, že jsem adresu zapoměla. Tak ráda bych mu bývala z Prahy poděkovala. Z Dessauer Ufer jsme byly později převedeny do dalších pobočných lágrů.

V dubnu 1945, před dalším transportem, jsem dostala povolání nejtít do práce a zůstat u maminky, která však už nic nevnímala.

Tatínek byl z Osvětimi transportován do Sachsenhausenu a dalších táborů. Pravděpodobně zemřel v dubnu 1945 na pochodu smrti z koncentračního tábora Schwarzheide.

V dubnu 1945, už bez maminky, jsem spolu s dalšími ženami byla odtransportována do Bergen-Belsenu, což byl závěrečný horor. Síly docházely, ležely jsme na betonové podlaze, vyčerpané. Ožily jsme ve chvíli, kdy jsme uslyšely dunění. Věděly jsme, že se blíží konec války, že budeme osvobozeny a že musíme vydržet. Avšak dunění asi po dvou dnech ustalo a my se obávaly, že se o nás, o existenci lágru neví. Bylo ticho – a potom se ozvalo: uwaga, uwaga... pozor, pozor ve všech jazycích – a my byly osvobozeny. A přeci ještě nebylo všemu konec. Otevřely se sklady a bylo rozdáno množství potravin. Dlouhodobé hladovění však způsobilo, že organismus nebyl schopen jídlo zpracovat, a tak začalo nesmyslně umírat velké množství lidí. Mne zachránilo, že jsem byla tak zeslabená, že jsem nemohla ani jíst, a jak se později v nemocnici ukázalo, měla jsem tyfus, žloutenku a tuberkulózu. Teprve pozornou péčí lékařů jsem se pomalu vracela do života. Jelikož jsem nemohla uvést žádnou adresu v Praze, kam bych se mohla vrátit, byla jsem, přes můj protest, odvezena Mezinárodním červeným křížem do Švédska.

Částečně jsi už řekla, jak jsi prožívala osvobození a dostala se do Švédska. Můžeš nám o tom říci víc?

Po karanténě umístěné ve škole v Helsingborgu, jsem putovala po různých sanatoriích. V Helsingborgu, když mně poprvé dovolili vyjít do zahrady školy, seznámila jsem se s dívkou, která stála u plotu mezi lidmi, kteří se na nás zachráněné z koncentračních táborů chodili dívat. Jmenovala se Gun Hansen, přicházela každý den, přinesla švédsko-německé slovníky a my jsme se s jejich pomocí brzy dobře dohovoryly. Později, když už jsem byla v dalším zdravotnickém zařízení pro bývalé vězňe z koncentračních táborů na severu Švédska, v Rydu, pozval mě ředitel a oznámil mi, že mě švédská rodina zve do Helsingborgu a posílá jízdenky na vlak. Neměla jsem tušení, kdo mě zve, ale v té době jsem už uměla natolik švédsky, že jsem se nebála jet sama a případně se obratem vrátit. Jaké bylo mé překvapení, když mě na nádraží očekávala Gun s rodiči. Návštěva se prodloužila na 14 dní s tím, že mi Hansonovi nabídli adopci a možnost studia ve Švédsku. Touha vrátit se domů, do Prahy, byla však větší.

A jaký byl návrat a život v Praze?

Do Prahy jsem se vrátila až v listopadu 1945. V té době mě už hledaly a ve Švédsku našly babička a teta, které jako jediné z celé velké rodiny přežily v Terezíně. Měla jsem se tedy kam vracet. V té době významnou úlohu měla moje bývalá profesorka z gymnázia, které jsem musela z rasových důvodů opustit. Také ona mně nabídla domov u ní a její rodiny, a to dopisem, který mě zastihl těsně před odjezdem do Švédska. Byla to ona, kdo zařídil mé další vzdělávání. V prosinci 1945 jsem byla přijata do septimy s tím, že mám ►

Maturitní fotografie (1947)

složit doplňovací zkoušky za promeškaná léta, což se stalo a já mohla postoupit do normální oktávy. Nejhorší známku jsem dostala z chemie (3), a právě ta se stala předmětem mého celoživotního zájmu a lásky. Po maturitě jsem se přihlásila na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, kde už od 2. ročníku jsem pracovala na Katedře analytické chemie jako pomocná vědecká síla a působila pak po celý svůj profesní život. Těší mne, že tyto vazby přetrvávají dodnes a že moji žáci se významně uplatnili jak v odborných kruzích, tak na důležitých řídicích postech.

Po všech těch událostech za války, jaký jsi měla a máš vztah k Němcům?

Vrátila bych se k momentu, kdy jsem odmítala se svou milovanou babičkou hovořit německy. Další válečné události

„Zmoudřelá věkem“ s moudrou sovou (2016)

jen posílily negativní vztah ke všemu, co bylo německé. Bezprostředně po válce byl ten pocit nejsilnější. Pak se však stalo, že můj manžel, nadaný teoretický fyzik, když byl naší dceři rok, onemocněl rakovinou lymfatických žláz. V té době přišla z Berlína nabídka k hospitalizaci na klinice nádorových onemocnění při Německé akademii věd. Berlín byl tehdy otevřené město a všechny léky i ze západních zemí byly dostupné. Přes všechnu velkou péči i pozvání, které mi umožnilo být na klinice s ním, vše skončilo tragicky. Němci – nacisti, kteří v tak ohromujícím množství lidské životy likvidovali, tady se intenzivně snažili o záchranu.

V průběhu let vznikaly pak přátelské vztahy s kolegy v oblasti odborného zájmu. Dalším impulzem bylo setkání s německými studenty ve věku 12–15 let, které bylo pro mě velkou zkušeností a posílilo můj vztah k Němcům. Překvapením bylo, když z iniciativy skupiny lidí z Neugrabenu, kteří dbají, aby nacistické zločiny nebyly zapomenuty, byl mojí mamince v roce 2016 uložen „Stolperstein“ v cestě, kterou jsme z lágru chodily do práce. Je pěkné, že finanční sbírku na jeho realizaci zorganizovali studenti místního gymnázia.

A tak „zmoudřelá“ stářím devíti desítek let vidím vše trochu jinak. Při pohledu zpět se mi opakovaně vrací vzpomínka na Nezvalovy verše z „Edisona“: „...bylo v tom však něco krásného, co drtí, odvaha a radost z života i smrti.“

Eva Smolková-Keulemansová oslavila 27. dubna devadesátiny. Upřímně gratulujeme!

Předsednictvo TI

Gratulujeme prof. Felixi Kolmerovi, který 3. května oslavil své 95. narozeniny. Do dalších let hodně zdraví, štěstí a všeobecné spokojenosti.

Předsednictvo TI

Sourozenci Hanuš Hron a Anna Lorencová

Poslední cesta z Terezína

Hanuš Hron

Byli jsme tenkrát dva, moje sestra Anna, za svobodna Weinsteinová, dnes Lorencová, a já, kteří jsme se rozhodli udělat za bílého dne krok do tmy, vstříc „nekončícímu“ dunění ruské vojenské kolony projíždějící Terezínem směrem na Prahu. O vyhlášené karanténě a zákazu opustit ghetto jsme samozřejmě věděli, ale touha být alespoň chvíli „u toho“, byla nad veškerou i logickou kázeň. Pojem autostop jsme sice neznali, ale po letech jsme měli tak opojný pocit svobody, že jsme zvedli ruku. Nestavěli jsme žádný tank, ale jeden z doprovodných malých nákladáčků, tak zvaný gazik. Stalo se to, čemu jsme nemohli uvěřit, gazik zastavil a my jsme naskákali na korbu. Krom nás tam seděl ještě ruský vojáček, který tam skutečně patřil. Éru povinné výuky ruštiny v té době nikdo ještě neabsolvoval, ale pomocí entuziasmu a rukou jsme naše vzájemné myšlenky pochopili. Protože nepochopit prostě nešlo.

Až náhle před Prahou... v protisměru nedohledná kolona německých zajatců. Pohyb se zpomalil a náhle zcela zastavil. Náhoda, či osud tomu chtěl, že před naším stojícím gazikem stál v koloně jeden německý zajatec se svázaným párem bot kolem krku. Ruský vojáček ukázal na moje a potom zajatcovy boty a já jsem pochopil. Teď, po letech, nastal ten okamžik pro satisfakci. Nabral jsem dech a zařval: „Gib die Schuhe her!“ Nemohl jsem tomu uvěřit, ale něco se ve světě muselo změnit, když Němec podával Židovi boty. Vzal jsem si boty a při tom zahlédl, že je bosý. Pocit vítězství se změnil na pocit studu. Ruský vojáček to asi nepochopil, ale nemohl jsem jinak, než ty boty ve vzteku hodit zpět. Kolony se daly opět do pohybu. Co všechno jsem v těchto chvílích pochopil si sice nikdo nevyšiml, ale mně to zůstalo na celý zbytek života.

Na prvním místě v Praze, kde se kolona zastavila, jsme seskočili a vydali se hledat úřad, kde by nám vrátili klíče od našeho, před třemi a půl roku opuštěného bytu. Úspěšně. Získání potravinových lístků, nějakých peněz a nalezení nějaké stravniny, nás pro ty dny zabezpečilo. Nyní hurá přišlo to hlavní: courat se metropolí a sledovat „revoluci“. Jaká slast vidět zánik všeho toho, co nás roky deptalo a tolik z nás udeптalo. Došel jsem až na Příkopy, kde nad jedním prázdným obchodem, provizorní nápis hlásal, že tam sídlí nějaká organizace mládeže. Vstoupil jsem, sdělil svůj osud a byl vítán. Druhý den se dokonce i nové boty pro moje nohy našly. Na můj dotaz jaký má ta organizace účel, mně bylo sděleno, že v současnosti hlavně omezovat samozvané bojůvky Revolučních gard. A skutečně druhý den se to i konalo. Sešla se nás hrstka mladíků s pověřeným velitelem a tramvaj jeli někam, kde shromážděným německým dívkám stříhali vlasy. Dohlíželi RG a fandil tomu velký dav přihlížejících. Naš velitel, když konstatoval beznadějně postavení našeho minioddílu, dal pokyn ústupu, což se, opět tramvaj, stalo.

Tak skončil můj první boj o lepší příští této země.

Milé sestře Anně k 90. narozeninám

sepsal Hanuš Hron

Kdysi chutná strava vši, dnes titul máme „přeživší“. Tož snažme se co přeživší, nezměnit se na byvší!

Dál nám zůstaň eine sture furt a pořád mit Gewure. Co ani nemá ponětí, jak disponuje s pamětí.

Kdys v minulém století, v časech toho prokletí, kdy nám milá sestro Anno nebem štěstí bylo dáno.

To ti bylo šestnáct roků na začátku tvých prvních toků. Já dosud neznal Gottwalda, však stvořil jsem ti Donalda.

To nebyla jsi žádný vamp, a ten Donald nebyl Trump, ale jenom kachní samec v ruce kufr, žel ne žvanec.

Byl jak živý kva, kva, kva s kufrem stošedesátka. Rozhodnut že ti ho dám, co dáreček k narozkám.

Ať závidí dnes všechny starkey, ten prezent byl z pětimarky. A že máš bráchu šibra je v něm i něco stříbra.

Jménem všech ti dnes chci přát: Přeskoč těch devadesát a rodinná, když havěť ti kritizuje paměť, užívej si každý den. Exnout na truc zapomeň!

Zemřel Petr Erben

Po dlouhém aktivním životě zemřel 5. dubna v Aškelonu ve věku 96 let. Petr Erben byl významným českým vlastencem židovského původu, přežil koncentrační tábory Terezín, Osvětim, Mauthausen a Gusen. Se svou ženou Evou emigroval v roce 1948 do Izraele. Byl komentátorem politického dění v České republice a Izraeli, pamětníkem terezínského života, populárním brankářem terezínského fotbalu. Naposledy navštívil Prahu v únoru 2011, kdy přijel na poslední rozloučení s Arnoštem Lustigem.

Petr Eisenberg-Erben, stavitel žijící v Izraeli, neúnavný a činorodý muž, se narodil v Ostravě. Před druhou světovou válkou začínal v tamním klubu Macabi s atletikou.

František Steiner píše v knize FOTBAL POD ŽLUTOU HVĚZDOU: „Hrál jsem za dorost, potřebovali halva, který by to všechno oběhal, a k tomu jsem měl předpoklady. V Terezíně, kam jsem přijel v roce 1942 s maminkou, na mne čekal v Hanoverských kasárnách Fredey Hirsch, Němec z Cách, který byl mým učitelem sportu v Brně a spoluvedoucím Péče o mládež v ghettu. Mým úkolem bylo připravit ročníky 1924–28, které bydlely v domově L 218 k tomu, co by mohly dělat po válce, až se dostanou do Izraele. Jednalo se hlavně o práci v zahradnictví. Všichni se ovšem nejvíce těšili na fotbal, který měl v Terezíně vysokou úroveň. V našem mužstvu jsme měli kanonýra Jana Burku, který svou pohotovou střelbou rozhodl mnoho utkání.“

Petr Erben definitivně dohrál svůj poslední zápas dne 5. dubna roku 2017 v Aškelonu krátce před svými 96. narozeninami. Na jeho hřišti zůstalo mnoho aktivních hráčů z početného příbuzenstva, které se navzdory všem válečným plánům nacistického Německa rozrostlo na slušný ligový tým novodobého státu, na jehož založení se Petr odmala připravoval.

„Znala jsem ho od mých 13 let, protože byl kamarád mého bratra, když studoval v Brně. Byl z Ostravy, ze Šlonzácka, přišel na průmyslovku, tam se spřátelil s mým bratrem. Byla jsem tenkrát malá holka,“ vzpomíná Doris Grozdanovičová, která jako pamětnice stále aktivně provází po Terezíně. „Předevčirem jsem byla v Terezíně a on tam byl vidět v tom filmu, jak nastupují na fotbal. Byl sportovec a chytrý a hezký, ale já na ty

židy moc nedala. On byl Šalomák, tak jsme říkali sionistům. Po válce jsem ho ještě potkala v Paříži, ve čtyřicátém sedmém. Studovala jsem v Dánsku a jela jsem na výlet po Evropě,

najezdila jsem stopem tři tisíce kilometrů a Petra jsem potkala v Paříži. On snad chtěl jet za strýcem kamsi do Mexika, nebo kam. Ale pak se seznámili s Evou a nikam nejeli. Až potom do Izraele.“

Eva Erbenová, rozená Lövidtová svého budoucího manžela Petra poznala v Terezíně, stejně jako mnoho dalších dětí, které vodil do zahradnictví mezi šancemi opevněného města. Ve své knížce válečných vzpomínek malé dívky v příběhu šoa píše o statečném mládenci, který dokázal pronést zpátky do ghetta trešně pod košilí. Riskoval trest, ale vyšlo to, se všemi se rozdělil. Byl to její hrdina, kterého po válce znovu potkává...

Petr byl z takové té typicky české – tedy moravské židovské rodiny. Děda David měl v Moravské Ostravě hostinec i s tanečním sálem a vlastní pekárnu. Aktivní člen spolkového života vychoval se svou ženou Evou třináct dětí. Všechny uživil na dobrých školách – tak i Petrovu matku Kláru, která vystudovala obchodní školu. Milovala německé básníky a již v mládí začala tíhnout k myšlence sionismu

pod vlivem Theodora Herzela, který do Ostravy zajížděl.

Otec Petra Erbena miloval operetky. Pocházel z rodiny představeného židovské obce Bílsko v Horním Slezsku. Miloval Vídeň. Jezdil ve voze značky Studebaker a měl pivovar se stáčírnu piva... Zkrátka bylo cosi židovsky hrabalovského v té rodině – jen s tím rozdílem, že Ostrava byla v těch časech méně vlastenecká a více kosmopolitní křížovátka národností a jazyků. Rakousko, Německo, Polsko a Morava si tu podávaly ruce – pro Petra hlavně po fotbale, který čítal už od obecné školy ozdobené sochou T. G. Masaryka s jeho oblíbeným heslem o pravdě, která vítězí.

Kulturním Babylonem žije Petr i v Brně na průmyslovce, kam byl přijat roku 1936. Prázdniny po třetím ročníku jsou však již poznamenány okupací. Petrův skautský tábor Modrobílých Tchelet Lavan pro sionistickou mládež, který organizoval pro pomoc při žních, byl rozpuštěn německým důstojníkem. Následující známá protizidovská opatření protektorátu, která likvidují otcovo podnikání i Petrův fotbal.

V Terezíně se Petr vrátil ke sportu, matka působila jako ošetřovatelka. „Žili jsme jako v kleci bláznů a přesto jediný zájem, který znamenal přežití, bylo udržet se v Terezíně,“ píše Petr Erben ve své knize „Po vlastních stopách“. V ghettu prožil stejně jako tisíce jiných nesmazatelné „nejlepší“ roky svého mládí se vzpomínkou na rytmus „Ghetto Swingers“. Žil naplno domovem mládeže L 218, pronikl i do samosprávy ghetta, organizoval fotbalovou ligu na dvoře Drážďanských kasáren, zažívá první lásky. Pak přišlo předvolání do transportu na východ.

Pod heslem „Zítřka bude nový den, a tak ho nějak zdořím,“ přežívá Osvětim, kde se mu podařilo získat

místo v pracovním táboře. Později prošel Mauthausenem a konec války jej zastihl v Gusenu. Po třech letech válečného putování se vrací domů. On a další tři příbuzní, 25 nejbližších zahynulo.

Praha, dle Petrových slov, byla v té době papinovým hrncem nových událostí: politické vize, kultura, návraty a odjezdy – svět se na chvíli otevřel. Petr nakrátko vstoupí do armády, studuje vojenskou školu. Brzy je však jasné, jakým kurzem se země vydá a čemu se nedá zabránit. Letmé lásky až před samým odchodem do zahraničí ve 48. roce nahradí Eva, která od prvního setkání v Terezíně dožrála v krásnou a atraktivní dívku. Usiluje v té době o vízum do Austrálie, Petr směřuje do Jižní Ameriky k příbuzným.

Nakonec všechno podlehe víru událostí. První společná cesta vede do Paříže, to už je Eva v jiném stavu. Čekání na přijetí na dalekých kontinentech nahradí nabídka odpovídající Petrovu dávnému směru – putují do Zaslíbené země. Z lodě Transilvania směřují novomanželé za bratrem Pavlem, kterého se podařilo Petrově mamince vyslat již před válkou na brigádu do kibucu. Eva v devátém měsíci pokračuje rovnou do porodnice v Haifě, kde tak symbolicky začíná nový život v nové zemi, který by jistě vydal na mnoho knih.

Já osobně si pamatuji Petra už z let devadesátých jako neúnavného budovatele všenařpravy světa v nejlepším slova smyslu. Byl podnikatelem ve stavebnictví, ale neustále se věnoval tomu, co bychom u nás snad nazývali státoporným – v jeho případě by se více hodilo světotvorným. Vášnivě komentoval politiku, hospodářské věci, volební výsledky všech zemí světa. To všechno ještě v době, kdy mu nohy již vypověděly službu veterána terezínské fotbalové ligy. Seděl na kanapi, sledoval televizi a žhavlil telefony na všechny strany. Radil politikům, straníkům, obchodníkům a všechny znal jménem, protože u většiny znal jménem už jejich dědečky, babičky i vážené tety. Pro mne byl symbolem angažovaného muže v dobrém slova smyslu.

Petrova početná izraelská rodina se stala jeho vlastní satisfakcí za to, co s jeho československou rodinou Němci udělali. Její, svým způsobem dojemný

obraz, tvoří závěr filmu „Poslední cyklista“, kam Tomáš Töpfer vepsal obraz návratu filmové hrdinky z apokalypsy zvané šoa. „Poslední fotbalista“ tam sedí mezi svými, kteří podle veškeré logiky dějepisu měli nebyť. Jenže zápas vrcholné ligy šel ještě jinou cestou,

měl nastavený čas světového utkání. Gólman změnil vlajku a rozsvítil si na nebi novou hvězdu naděje.

Petr Erben zemřel několik dní po svých 96. narozeninách mezi svými a ve svém Aškelonu.

Pavel Štingl

V sobotu 1. dubna zemřel po těžké nemoci ve věku 85 let Ing. Pavel Werner. Byl dlouholetým členem předsednictva Terezínské iniciativy.

Jsmo rádi, že si ještě mohl přečíst rozhovor, který s ním vedla Michaela Vidláková a který jsme zveřejnili v 83. a 84. čísle našeho časopisu.

V závěru rozhovoru mu přála „...at' nám ještě dlouho vydržíš – a pokud možno ve zdraví a v pohodě.“ Bohužel právě to se už nespěnilo.

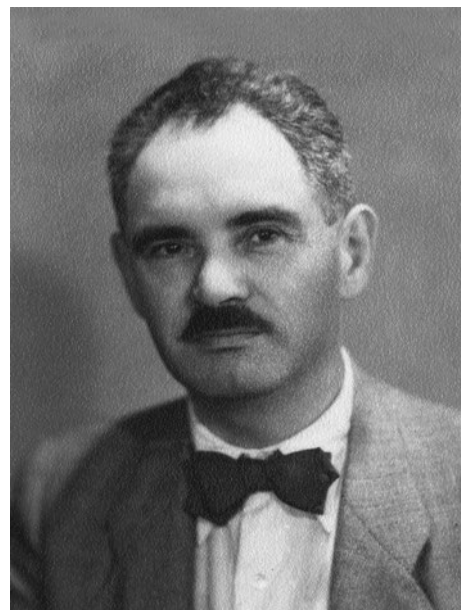
Předsednictvo TI

Aron Grünhut – zachránce slovenských Židů

Michaela Vidláková

V Jubilejní synagoze v Praze byla otevřena taková malá, téměř nenápadná výstavka. Nebýt toho, že tam při vernisáži byl přítomen skvěle informovaný kurátor výstavy, ani bych si asi neuvědomila, jaký úžasný člověk Aron Grünhut vlastně byl. A přitom skoro nikdo o něm neví. Anebo v podivném kontextu: našla jsem na internetu otřesné přirovnání, že v jeho osobě má i Slovensko svého Schindlera. Ano je to otřesné – Oskara Schindlera, toho kontroverzního Němce, někdejšího příslušníka Abwehru, odsouzeného za zrazování ČSR, který nejprve ze zcela zjištěných důvodů arizoval v Polsku židovskou továrnu, aby pak z pohnutek už trochu méně zřejmých, své židovské otroky i s výrobou dokázal převést na Moravu a tam více než tisícovce mužů, žen a dětí v režimu nepříliš mírnějšího koncentračního pracovního tábora skutečně umožnil přežít, tohoto Schindlera srovnávat se statečným Židem, žijícím na Slovensku, ohroženým stejně jako jeho soukmenovci, který několik let riskoval život svůj i své rodiny, jen aby pomohl jiným Židům, kde to jen šlo – dokonce i kde to zdánlivě už vůbec nešlo – a který skutečně dokázal za těchto obtížných výchozích podmínek postupně zachránit asi 3000 židovských životů.

Kdo byl Aron Grünhut? Narodil se 31. 3. 1895 v Bratislavě v početné

rodině. Byl členem, jednu dobu i ve vedení, bratislavské ortodoxní židovské obce, byl činný v Chevra kadiša, v představenstvu židovské nemocnice a v mnoha dobročinných spolcích.

Prvním jeho významným počinem bylo, že v době po *anšlusu* Rakouska (březen 1938), kdy na pustém území u Dunajské Stredy uvázli bez přístřeší židovští uprchlíci, které Slovensko nechtělo přijmout, jim pro první dny opatřil alespoň stany a potraviny a poté je přece jen postupně dostal na Slovensko. Když se doslechl o akci Nikolase Wintona na záchranu židovských dětí, navázal spojení s ním a jeho zástupcem a podařilo se mu v červnu 1939, už po ▶

obsazení protektorátu, alespoň malou skupinku dětí ze Slovenska připojit k této záchranné akci, a tak je dostat do bezpečí v Anglii. V této skupince byli i 2 z jeho 5 synů. Nejstarší syn později bojoval v československé jednotce pod gen. Klapálkem, mj. i u Tobruku, pak ještě bojoval a byl raněn v Normandii.

V červnu 1939 začal organizovat složitou záchrannou akci, jejímž cílem bylo přepravit velkou skupinu do Palestiny. Najal 2 říční parníky, na které se nalodilo 1365 uprchlíků, a vypluli po Dunaji z Bratislavy. Bohužel byli zadrženi na rumunské hranici a nedostali povolení k odjezdu vlakem do Varny, jak bylo plánováno. Aron Grünhut, který je po řece doprovázel, nakonec pro ně docílil nalodění na nákladní loď Noemi Julia, nicméně týdný jim nebylo dovoleno odplout, a tak cesta, která měla trvat 6 dní, trvala nakonec 83 dní. Nedostatek jídla, pití, dlouhé čekání v nejistotě a nepohodlí na lodi určené pro zboží a ne pro osoby, to vše je těžko popisovat. Nicméně nakonec přece jen loď úspěšně přistála v Haifě. Uprchlíci byli dokonce vybaveni složitě získanými vízy, a tak je Britové vpustili na pevninu.

To byla jeho největší záchranná akce, ovšem pomáhal i nadále, byl v Ústřední radě Židov, aktivní v ilegálním odboji, těžko popsat, čeho všeho a jakými cestami docílil, byl i ve spojení s rabínem Weissmandlem, s nímž měli společný cíl: zachraňovat.

Jenže pak byl slovenskými úřady zatčen a uvězněn v Ilavě, mezitím se jeho manželce s nejmladším synem povedlo uprchnout do Maďarska, kde se ukrývali až do konce války. Naštěstí i Aron Grünhut se přece jen dostal z vězení, a aby unikl deportaci, i on uprchl do Budapešti. Tam Emanuel Zima, bývalý topič z československé ambasády, s nasazením vlastního života poskytl jemu a několika dalším úkryt ve sklepě této, Němci samozřejmě zabavené budovy. (Až po mnoha letech byl Emanuel Zima in memoriam vyznamenán vysokým izraelským vyznamenáním, které převzal jeho syn.)

Po válce se rodina vrátila do Bratislavy, kde se Grünhut věnoval obnově židovského života a záchraně kulturního dědictví bratislavských Židů. Po převzetí moci komunisty byli opět

ohroženi, protože jeho nejstarší syn byl vojákem západní armády, a tak se vystěhovali do Izraele. V Jeruzalémě založil ješivu, která navázala na tradici slavného bratislavského rabína Chata-ma Sofera a dal postavit synagogu zvanou Pressburg, která byla zmenšenou kopií ortodoxní bratislavské synagogy. Zůstal však nadále v kontaktu s Bratislavou a i díky jeho aktivitám byl při stavbě mostu a silnice uchráněn starý židovský hřbitov a obnoven pomník Chatama Sofera.

Jeden z jeho synů, Benny, žije dodnes. Nejmladší Willy padl v Izraeli, když zalehl dopadnuvší granát, dříve než stačil vybuchnout, a tak zachránil celou skupinu svých spolubojovníků.

Památník na jeho počest byl postaven v Givat Šmuel, osadě, v níž bydlel.

Aron Grünhut zemřel v r. 1974. V témže roce vyšla v Německu, v r. 2015 pak na Slovensku, jeho kniha s názvem Katastrofa slovenských Židů. V říjnu 2015 mu byla odhalena na domě, kde bydlel, pamětní deska, jejímž autorem je akad. malíř Vladimír Chovan. Slavnosti se zúčastnil i Marek Maďarič, slovenský ministr kultury. V angličtině vyšla rovněž kniha, jejímž autorem je Joseph Hanania, „From the Jaws of Death“ (Z čelistí smrti, o neuvěřitelném životě Arona Grünhuta).

Tak snad i my bychom měli poznat a zapamatovat si tohoto výjimečného hrdinu.

Výstava v Jubilejní synagoze v Praze je otevřena 25. 4. – 28. 5. 2017.

Reakce a vzkazy žáků základních a středních škol v Zábřehu na Moravě na besedy s RNDr. M. Vidlákovou v březnu 2017

Reakce žáků a studentů „posbíral“ Radek Hejret, ICEJ

- Obdiv a respekt. Kdybych byla já ve vaší kůži, asi bych to nevydržela...
- Bylo to výborné.
- Říkala jsem si „další holocaust“, ale živěj člověk je živěj člověk...
- Úžasná přednáška, věci, na které by se zapomenout nemělo, podané z úst člověka, co je zažil. Snad se z toho poučíme. Děkuji.
- Chtělo se až brečet nad osudem ostatních a zároveň brečet štěstím nad závěrem. Super, děkujeme!
- Bylo to velmi pěkné a zajímavé...
- SUPER!
- Dobrý den paní doktorko, jste úžasná a silná osobnost. Jsem ráda, že jsem potkala někoho takového, jako jste Vy. Děkuji Vám za vše.
- Jsem moc ráda, že své životní zkušenosti předáváte dalším generacím. Díky Vám jsem si uvědomila, co bylo dřív a doufám, že na to ostatní nezapomenou a každý si z toho vezme poučení. Mokrát děkuji.
- Byl to moc pěkný a poučný příběh.
- Více přemýšlet o svých „problémech“ a tolik si nestěžovat, protože hodně lidí si prošlo horším, skutečným peklem.
- Lidé, kteří si váží života, jsou velmi důležití. Díky Vašemu vyprávění můžeme lépe pochopit právo na život. Díky!
- Viděl jsem naživo paní, která to přežila.
- Jste strašně úžasná a silná žena... Za všechno, co jste dokázala, Vás obdivuji. Jste skvělá žena!
- Jsem ráda, že jsem měla možnost se s Vámi setkat a vyslechnout Váš příběh. Velmi Vás obdivuji. Téma holocaustu mne zajímá. Děkuji.
- Nemám slov... Jen snad to, že si nikdo z nás neváží toho, co má. Děkuji!
- Nenechte se přemáhat zlem, ale přemáhejte zlo dobrem.
- Měli bychom si vážít toho, co máme, a vážít si své rodiny a svých blízkých za to, že je máme.
- Vynikající, zajímavé.
- Bylo to super a zajímavé.

- Měli jsme tu už spoustu přednášek o holocaustu (i s přeživšími), ale vaše z nich vyčnívá tím, že jste oba velice sympatičtí a milí lidé – děkuji za velice poutavý životní příběh!
- Opravdu skvělá přednáška, která nám pomohla přiblížit a alespoň trochu pochopit, co lidé museli zažívat v období holocaustu. Jste oba dva velice příjemní lidé. Moc Vám oběma děkuji! (Pozn.: M. Vidláková + R. Hejret)
- Emocionálně nabitě.
- Moc děkuji za možnost vyslechnout příběh holocaustu z úst žijícího pamětníka. ☺
- Zajímavé, obohacující vyprávění.
- Je to pocit, který se nedá vysvětlit. Alespoň vím, jak se (Židé) měli za druhé světové války, a je dobře, že hrdinové jsou mezi námi.
- Měli jsme tu už více přednášek na toto téma, ale ta Vaše byla jednoznačně nejlepší. Moc děkuji. P.S.: Myslím, že Váš tatínek měl něco jako šestý smysl. Byl to určitě skvělý člověk.
- Strašně mě mrzí vše, čím trpkým si lidé museli projít a je mi líto, jak moc se na věci zapomíná a lidé se mnohdy nepoučí. Doufám, že váš příběh pomůže budoucnosti a nebude zapomenut. Soucítím s Vámi!
- Jedna z nejlepších přednášek (besed), na které jsem kdy byla.
- Rozhodně velmi přínosná přednáška. Děkuji za ni.
- Mokrát děkuji za přednášku, moc Vám přeji, abyste mohla dlouho pokračovat na ostatních školách, protože toto by měl slyšet každý.

Ještě k besedám mimopražských čtenářů nejen se studenty a nejen ve školách

Již v roce 1963 – ještě v Praze – jsme společně s manželem vydali mé vzpomínky pod titulem *71978 Nina Weilová*, tehdy ještě rozmnožené na *ormigu*.

Po naší první návštěvě Osvětimi po osvobození jsme se rozhodli o našem osudu za války a po ní podrobněji psát. To bylo v roce 1964.

Při jedné naší rekreaci ve Špindlerově Mlýně jsme se seznámili s paní Dr. Steinmetzovou ze židovské obce ve Vídni, která nás požádala, abychom o našem osudu napsali do jejich časopisu. Článek vyšel v roce 1967 pod názvem *Unauslöschliche Erinnerungen (Nezapomenutelné vzpomínky)*.

Dnes jsme členy *Kontaktstelle* přeživších v Curychu. Je nás patnáct a společně jsme napsali vzpomínky *S mou minulostí žiji* (viz TI č. 79, str. 19, duben 2016).

Mnoho let přednáším na švýcarských školách ve Winterthuru a na soukromém gymnáziu v Luzernu. Také při biřmování v největším kostele *Grossmünster* v Curychu a v Čechách v Úvalech u Prahy, Švihově a v Klatovech.

Také jsem v minulých letech pomáhala studentkám při maturitních pracích: *Schmetterlinge leben hier nicht – Motýli zde nežijí*, *Vergleich KZ Dachau mit KZ Auschwitz – Porovnání mezi Dachau a Osvětimi*, *Keiner darf vergessen werden – Nikdo nesmí zapomenout*.

Nina Pelcová

Lenzing, jeden z málo známých lágrů

Vzpomínky MUDr. Heleny Mílkové a její sestry Ludmily Zárubové

Byl to právě den mých 20. narozenin, 20. 10. 1944, kdy v Osvětimi po několika selekcích mne a mou, tehdy dvanáctiletou sestru (byla nejmladší z našeho transportu) společně s pěti sty žen naložili do dobytčích vagonů a vezli do neznáma. Jen jsme tušily, že vlak jede přes Moravu jižním směrem. Jako obvykle, jeden kbelík na vodu k pití, jeden sloužil místo záchodu, jídlo žádné. Jediným našim majetkem byly staré obnošené šaty, které jsme vyfasovaly po poslední selekci. Horší to bylo s obutím – obnošené boty, které jsme vyfasovaly v Osvětimi, neměly správnou velikost, takže jsme trpěly při každém kroku. Kromě toho jsem tam získala jednu punčochu a jednu ponožku, které jsem pak střídavě oblékala na levou nebo pravou nohu. Doufala jsem, že tím oddálím omrznutí. Po třech dnech střídavě jízdy a dlouhého stání vlak zastavil, a my, hladové a vyčerpané, jsme dostaly povel vystoupit. Bylo jasné studené jitro, po stále temné obloze a vlhké mlze v Osvětimi a nedýchatelném ovzduší ve vagonu jsem opět dýchala nádherný čistý vzduch.

Brzy přišlo první leknutí: na nástupišti nás očekával dobře oblečený muž a ptal se, kde máme svá zavazadla. Vedoucí transportu pravil, že měl dovést 500 kusů žen, žádná zavazadla. Muž na nástupišti se rozčílil, že potřebuje dělnice do

továrny, ale nemá možnost nám opatřovat vybavení. Obávaly jsme se, aby nás neposlali zpět do Osvětimi a do plynových komor. Vedoucí vlaku však pravil, že nás měl doručit, což učinil, a odmítl nás znovu převzít a odvézt zpět. Ulevilo se nám, když prázdný vlak odjel. Potom nás spočítali a dozorkyně v šedých uniformách nás odvedly do Pettinghofenu. Ubytovali nás ve velké hale bývalé továrny na papír plné paland. Rychle jsme se rozběhly a obsazovaly si palandy – a jak jsme byly zvyklé z Osvětimi, vlezly jsme dvě nebo i více do jednoho lůžka. Dozorkyně na nás ihned začala rvát, že nyní jsme ve slušné německé říši a není tu dovoleno jako dřív v našich chudých domácích poměrech, aby spalo více žen v jedné posteli. Když to ještě uvidí, že nás nechá zbičovat. Netušila, že nepocházíme ze zaostalých chudobných poměrů a že jsme nebyly potrestány za ozbrojený boj proti německým vojákům, jak jim bylo sděleno, ale že každá z nás ještě před poměrně krátkou dobou měla nejenom vlastní postel, ale často i vlastní pokoj nebo dokonce i vlastní dům, a že jsme žádnou trestnou činnost nespáchaly. Jen jsme měly židovské rodiče.

Z Mauthausenu, jehož byl Lenzing pobočným táborem, přijela skupina SS důstojníků, na nástupu nás seznámili ►

s našimi povinnostmi a vyhrožovali různými tresty při jejich nedodržení. Úsměvné bylo, že jedním z trestů mělo být ostříhání vlasů dohola, asi si nevšimli, že jsme měly sotva centimetrové porosty, protože vlasy nám oholili v Osvětimi.

Za čas jsme dostaly prádlo z šedého plátna, šedomodré pruhované kazajky a čapky. Na kazajkách jsme měly našité vězeňské číslo, to jsme nosily i na plíšku, připevněném kouskem drátu na zápěstí. Bohužel však v tom oblečení byly šatní vši. Nějakou dobu jsme nosily to mučící obutí z Osvětimi, až po čase jsme dostaly plstěné boty s dřevěnými podrážkami, na které se ale lepil sníh, a pochodovalo se v nich taky těžko.

Já se sestrou jsme byly přiděleny na práci se skupinou žen do továrny na buničinu v Lenzingu, což znamenalo ráno i večer asi 45 minutový pěší pochod, a pokaždé ještě sčítací apel. Práce byla těžká, znamenala fyzickou námahu i psychicky náročnou pozornost a opatrnost. Navíc jsme pracovaly s toxickými látkami, např. sirouhlikiem, takže vzduch intenzivně páchl shnilými vejci. Byly jsme proto nesmírně unaveny a každou volnou chvíli jsme prospaly, alespoň v prvních měsících. Až později jsme se po skupinkách sprátelily, vyprávěly si a snažily se navzájem učit. I já jsem česká děvčata učila, co jsem si pamatovala z dějepisu, zeměpisu, literatury. Sama jsem se snažila učit se od maďarských vězeňkyň maďarsky.

Samozřejmě nás trápil neustálý hlad, jako všude v táborech, náhražková káva, kousek chleba, řídká polévka, zředka něco navíc. S civilními zaměstnanci jsme se ovšem stýkat nesměly, ale přece se občas našel nějaký dobrodinec, který nechal pro nás někde ležet kousek chleba nebo jablko. Když jsme našly cestou bramboru, snědly jsme ji ihned syrovou a nemytou, jen aby ji u nás nenašli. Neustále jsme musely myslet na jídlo. Oblíbenou činností vyhladovělých žen bylo proto vyprávění o jídle a sdělování receptů. Při práci v továrně jsem používala na zaznamenávání postupu výroby tužku, tak jsem si ji „ulila“. Jedna přítelkyně mi věnovala malý špinavý sešit a já i sestra jsme si do něj recepty zaznamenávaly. Musela jsem ho schovávat, ale přivezla jsem si ho zpět.

Je nutno říci, že při vši bídě bylo v Lenzingu celkem málo obětí na životech. Jedna tragédie se stala 11. ledna 1945. Cestou do práce jsme musely přecházet nechráněnou trať. Bylo brzy ráno, hodně sněhu, šlo se špatně. Slyšely jsme blížící se vlak, nicméně dozorkyně vepředu přikázaly, že máme ještě rychle všechny přejít. Bylo však zřejmé, že celá kolona to nestihne, a tak dozorkyně vzadu zavelela Halt! Já ještě stihla doběhnout, ale několik žen se zastavilo. Pak se za námi ozvaly výkřiky... Když jsem se večer vrátila z práce, sestra na mne vytřeštěně pohlédla. Vlak několik vězeňkyň zabil a sestra, která pomáhala na ošetřovně, kam roztrhaná, zkrvavená těla musely naše ženy na saních odvézt, se domnívala, že mezi utrženými údy poznala i mou nohu.

Brzy potom byla výroba buničiny zastavena a sestra i já jsme byly přiděleny, abychom vykopávaly a vyhrabávaly nepoužívané roury. Venku mrzlo, my bez rukavic, krumpáčem je dobývat ze zmrzlé zasněžené země – to bylo těžké, takřka nemožné. A jen málokdy jsme se mohly chvíliku přihrát u rozdělaného ohně. Naštěstí tato práce brzy skončila a já se stala lakýrnicí – dostala jsem kladívko a plechovku s barvou a musela oklepávat rez a lakovat potrubí v továrně. Aspoň to bylo pod střechou, ale kolikrát to znamenalo sedět

na rouře ve výšce několik metrů nad zemí. Jenže pak přišla další změna: pořád ještě mrzlo a my opět bez rukavic musely odklízet na nádraží závěje sněhu. Ledový vítr nám pronikal až na kůži. Stále jsem musela myslet na to, oč hůře na tom je má sestra, vždyť byla ještě téměř dítě. Jinde si dvanáctileté holčičky hrají třeba s panenkami a ona tady...

Zdravotní stav se nám trvale zhoršoval. Byl zřízen nemocniční pokoj, neustále přeplněný. Byla mezi námi jedna lékařka, která se starala o nemocné. Moc toho pro ně dělat ale nemohla, s nedostatkem léků, bez laboratorních nebo rentgenových vyšetření, jen málo nemocných směla prohlásit za neschopné práce. Trpěly jsme otoky z hladu, nejmíc nohy a oční víčka, kožní vředy, časté horečky, kašel, angíny, byly i případy tuberkulózy. Jedna česká žena přišla do Lenzingu těhotná, o vánocích došlo k předčasnému porodu, ale dítě brzy po porodu zemřelo. Žena, ač ztratila mnoho krve, nakonec přežila. Při silné bolesti zubů jsme směly v doprovodu stráže navštívit továrního civilního lékaře. Jediné povolené ošetření bylo ale vytržení bolavého zubu. Bez umrtvení, ovšem. To mne také potkalo.

Konečně se blížilo jaro a při teplejším počasí nám přece bylo trochu snáz. V té době docházelo často k leteckým poplachům. Při poplachu, když nebyl nablízku kryt, nás dozorkyně někdy vyhnaly na blízkou louku, kde jsme musely rozprostít na zem své pruhované kazajky. O nás jim nešlo, samy měly strach a předpokládaly, že na vězně nebudou letci střílet. To byla pro nás příležitost najít si v trávě nějakou maličkost k jídlu: drobné šneky nebo různé rostliny, jako šťovík, lístky pampelišek. My jsme strach před náletem neznały, naopak, bylo to pro nás spíše znamení, že se konec války blíží a s ním snad i osvobození. Ale vyhráno jsme ještě neměly. Začátkem května už nás na práci nevodili, ale také jsme už nedostávaly žádný chléb. Prý se nás chystali všechny postřílet, tábor byl už obklíčen strážemi se samopaly.

Pak ale začaly sirény neustále houkat. Vrchní dozorkyně nás vyhnala na dvůr haly, kde jsme byly zavřené, a sdělila nám, že nepřítel se již přiblížil natolik, že končí její povinnost nás střežit. Nasedla na kolo obložené zavazadly a odjížděla, když tu si vzpomněla ještě na žehličku. Jedno z děvčat muselo pro ni dojít a pak dozorkyně odjela nadobro. Několik děvčat začalo radostí zpívat Hatikvu. Pryč jsme ale nemohly, bez jídla, zesláblé jsme tedy čekaly v táboře, co bude dál. Pak se za zdí objevili dva muži z nedalekého již osvobozeného koncentračního tábora Zipf, kteří slíbili, že k nám přivedou americké vojáky. A najednou tu byli, začali se o nás starat, na nějakou dobu nás umístili v bývalém domově mládeže, a my konečně svobodné, najedené, začaly vnímat jaro a těšily se na brzkou repatriaci. Byl to pro nás krásný den, 6. červen 1945, když nás, ženy z Čech, naložili na 3 nákladní auta a odvezli do naší domoviny.

(redakčně zkráceno a upraveno)

O autorkách:

MUDr. Helena Milková, roz. Vohryzková, nar. 1924 v Praze, zemřela 2016 v Zürichu, a Ludmila Zárubová, roz. Vohryzková, nar. 1932, zemřela v Paříži. Dcery MUDr. Josefa Vohryzka a Zdenky, roz. Steindlerové, oba rodiče zahynuli v Osvětimi.

Ohlédnutí za obyčejným životem

Eva Štichová

Raději píšu o jiných lidech než o sobě a ještě raději o knihách, ale nedá se nic dělat, výzva redakční rady, se kterou jsem (ráda) spolupracovala, se nedá odmítnout.

Narodila jsem se v Novém Bohumíně, ale vyrůstala jsem v Praze. Z Bohumína se naše rodina přestěhovala do Prahy, když mi byly dva roky. Vztahy s Těšínským Slezskem jsme si však udrželi. Žilo tam celé naše příbuzenstvo a já dosud vzpomínám na všechny ty krásné prázdniny, které jsem tam u babičky prožívala. Můj život v pohodové rodině se asi nelišil od života dětí mé generace v průměrných židovských rodinách té doby. Chodila jsem do české školy, kamarádila se s českými dětmi bez rozlišování rasy či náboženství a cítila se v tom prostředí dobře. Až do září 1941, kdy jsem musela ze školy odejít. Od té doby jsem se přátelila se židovskými dětmi, které se ocitly ve stejné situaci. Naštěstí nám Židovská obec spolu s našimi rodiči zorganizovala náhradní, ale velice kvalitní vyučování v bytech. Vznikala tu nová přátelství, nové tříbení názorů, schopnost vyrovnávat se s našimi specifickými problémy, se ztrátami. Velice rychle jsme dospívali.

V září 1942 ve věku 15 let jsem se ocitla (sama) v Terezíně. Bydlela jsem v dívčím domově L410 a pracovala v *zahradnictví na Krétě*. S vděčností vzpomínám na skvělé lidi, se kterými jsem se tam setkala a kteří ovlivnili můj duševní vývoj. Působení Irenky Krausové, Franty Grausse, Heřmana Steinera, Gusty Schwarzkopfa, Laury Schimkové a Trudy Sekaninové bylo pro mne zásadní. Běžný život v ghettu popisovat nebudu, čtenářům tohoto listu je dostatečně známý. Za zmínku stojí asi jen poslední tři měsíce v létě 1944, které mi byly dány jako příležitost pracovat vedle Friedl Brandejsově. Bohužel jsem po válce zjistila, že odjela transportem Eo tři dny po mně (já 4. října 1944) do Osvětimi a nepřežila ani první selekci. Moje cesta a příjezd do Osvětimi s pěti stovkami dětí patří mezi mé nejčernější vzpomínky. Po příšerných dnech v Osvětimi mi osud nadělil neuvěřitelné štěstí. Spolu s pěti sty ženami jsem byla zařazena do transportu na práci ve Freibergu. O tamním pobytu není třeba se rozepisovat. Podmínky v pracovních lágrech byly mnohokrát popsány.

Nastalo jaro 1945. Pro nás vězněné znamenalo opět přemístění na jiné místo. Ve Freibergu nás SS nacpali do otevřených vagonů a vezli pryč. Vstříc neznámému osudu. Naše cesta je mistrně vylíčena v knize „Narodili se, aby přežili!“. (Viz článek v našem časopise v č. 83.) Skončili jsme 29. dubna v Mauthausenu. Ve dnech, kdy už mnozí vězni slavili osvobození, my jsme v tomto lágru teprve doufali, že se ho dočkáme. Stalo se tak 5. května památného roku 1945, kdy do tábora dorazili američtí vojáci.

Pro mne ten den znamenal nejen vytoženou svobodu, ale doslova návrat do života. Přišla jsem totiž do Mauthausenu s těžkou nemocí, ohrožující život. Kdyby mě hned příští den zde vězněný chirurg prof. dr. Podlaha neodoperoval, té svobody bych se nedožila.

Po dvou týdnech čekání jsme 19. května, díky organizaci českých *mauthauseňáků*, odjeli velice pohodlně autobusy

a vlakem domů. Moje hnízdo bylo prázdné. Z celé rodiny se zachránil v Dánsku a vrátil se z Anglie jako voják jen můj bratranec a později se objevila i má sestra. V první době jsem našla přístřeší u své vzdálené příbuzné a vydala se na hledání cesty do nového života. Jisté bylo jen to, že musím dohonit své chatrné vzdělání a najít si obživu. To první mi slíbilo splnit mé přijetí k studiu na Ženském učitelském ústavu v Praze, druhou, ne méně důležitou potřebu jsem mohla uspokojit díky penězům po dědictví babiččina domku a skromnému stipendiu.

Brzy se ukázalo, že Mauthausen mi nepřinesl jen zázrak záchranu fyzického života, ale i krok do nového života vůbec. Ještě v roce 1945 jsem se provdala za bývalého politického vězně, kterého jsem prvně potkala v Mauthausenu, MUDr. Zdeňka Šticha. Založili jsme rodinu, já jsem dostudovala a začali jsme „normální“ život. Moje sestra našla svoje štěstí ve Spojených státech, kam hned po válce odjela, vzala si Američana a osud nás oddělil. Vřele mě přijala manželova rodina. Rozdělila jsem všechno své úsilí a chuť zpět do života mezi své děti doma a své žáky ve škole. Za těch 28 let, které jsem učila, mi jich prošlo rukama, bez přehánění, na tisíc.

Ve svých 40 letech jsem ovdověla a služba dětem mi pomohla žít dál. Naštěstí mám velkou dobře fungující rodinu.

Po založení Tereziánské iniciativy jsem se přidala k činnosti svých starých známých z Terezína a uplatnila své zkušenosti v práci s mládeží a po určitou dobu i v redakční radě tohoto časopisu.

Sil už moc nezbyvá, ale stačí aspoň dosud na besedy s mládeží. Aby naše vzpomínky na násilí a války nezapadly a byly i nadále mementem.

**Eva Štichová oslaví 27. června devadesátiny.
Upřímně blahopřejeme!**

Předsednictvo TI

STUDENTSKÉ PRÁCE NA TÉMA: VYUČOVÁNÍ BYLO ZAKÁZÁNO

Židé v Polné

*Martina Vomelová, 17 let,
Gymnázium, SOŠ a VOŠ, Ledeč nad Sázavou
(2. kategorie, 5. místo)*

V době II. světové války nacisté na okupovaných územích vydali velké množství vyhlášek a zákonů, které omezovaly místní obyvatelstvo. Ještě tvrději postupovali proti židovskému a romskému obyvatelstvu. Nejen že je zbavili veškerých občanských práv, ale postupně začali omezovat i jejich osobní svobodu. Židovskému obyvatelstvu byly určeny určité hodiny k nákupům, nesměli si kupovat některé potraviny, museli odevzdat domácí zvířata, nesměli navštěvovat kavárny, restaurace, kina, divadla, knihovny, jezdit veřejnými dopravními prostředky a jejich děti nesměly navštěvovat školu.

Moje babička žije ve městě Polná a pracovala v muzeu. Vyprávěla mi, že ji navštívila stará pani jménem Marie, která jí přinesla fotografii třídy polenské dívčí školy. Ve třídě byla jen samá děvčata. Starší dáma jí vyprávěla, že dodnes denně vzpomíná na svoji kamarádku Dášu Dürheimovou, se kterou chodila do školy. Až do vypuknutí války neviděla děvčata mezi sebou téměř žádný rozdíl. Rozdíl byl jen v tom, že Marie chodila v neděli do hlavního kostela a Dáša v sobotu do synagogy. Dokonce jedna druhou vzala i na „návštěvu“. Marie vzala Dášu do kostela na Boží tělo a Dáša zase Marii na galerii pro ženy v místní synagoze.

Omezující zákony a vyhlášky byly dodržovány v Polné neochotně, a tak nejprve děvčata ani jejich existenci nevnímala. Až když bylo židovským dětem zakázáno chodit do školy. Většina učitelů to vnímala jako dočasné opatření a všichni tiše doufali v konec války, a tak byli rozhodnutí poskytovat podklady židovským dětem k dalšímu vzdělávání. Samozřejmě bylo třeba také najít děti ochotné nosit židovským dětem domácí úkoly a přinášet je zase k opravě do školy. Marie se ráda této úlohy ujala, protože chodila za Dášou na návštěvy. Byla velmi překvapená, když ji maminka Dáši varovala a říkala jí, ať k nim raději nechodí, že je to nebezpečné. Ke cti polenským učitelům a Marii, úkoly Marie nosila Dáše až do května roku 1942.

25. května 1942 byli polenští Židé povoláni do transportu a tehdy šla Marie doprovodit svoji kamarádku na místní nádraží, kde ji viděla nastoupit do lokálky a odjet. Věřila, že její kamarádka někde je a po válce se vrátí, čekala na její návrat. Až později se dozvěděla, jak krutý osud potkal její kamarádku. Ta nezůstala v terezínském ghettu dlouho. Po několika dnech společně se svoji maminkou a sestrou pokračovala do vyhlazovacího tábora Raisika.

Vyprávění starší šedovlasé ženy, Marie Lédlové, která přinesla fotokopii společné fotografie dívek do muzea a vyznačila na ni kroužkem tvář své kamarádky, udělalo na moji babičku velký dojem. Rozhodla se tedy, že mi o tomto velkém dětském přátelství bude vyprávět. Ukázala mi fotografii třídy, na které je v kroužku malá kudrnatá hlavička černovlasého děvčete. Víím, že nepíšu o dětech v terezínském ghettu,

ale myslím si, že i tento příběh je o obcházení zákazu přístupu židovských dětí ke vzdělání v období II. světové války a s tím spojeným nebezpečím. I tito lidé se vystavovali velkému nebezpečí. Mohli být uvězněni a posláni do koncentračního tábora, tak jak se to mnohým polenským občanům stalo. Je obdivuhodné jak učitelský sbor, ač pod dozorem tehdejšího ředitele, který s nacisty spolupracoval, dokázal tuto svoji aktivitu a aktivitu některých dětí utajit.

V Polné se nejedná o ojedinělý příběh. Podobné velké přátelství měla Věra Baschová se svojí kamarádkou Evženií Vítkovou, která když navštívila výstavu, mé babičce o jejich přátelství také vyprávěla. Ta dokonce chodila na místní nádraží a čekala, že mezi vracejícími se „Poleňáky“, kteří se vraceli z koncentračního tábora nebo věznic, se objeví i její kamarádka Věra.

Velmi na mě zapůsobilo, jak obě starší ženy na své kamarádky vzpomínaly a jak jejich krutý osud ovlivnil jejich vzpomínky. Obě byly rády, že se s tímto příběhem mohou někomu svěřit. Myslím si, že nacisté chtěli, aby židovské děti bez přístupu do školy byly vyloučeny ze společnosti ostatních dětí a to na ně negativně psychicky působilo. Vězni i polenští učitelé zákaz porušovali proto, že nechtěli, aby děti trpěly nedostatkem podnětů k přemýšlení a všichni doufali, že děti válku přežijí a vrátí se do normálního života, a proto se snažili, aby proti ostatním měly minimální mezery ve znalostech. Pro děti v Terezíně to nebyla jen možnost se učit, také měly pocit pospolitosti a vzájemnosti, který byl jistě v tomto prostředí velmi důležitý. Utužovalo to jejich optimismus a nepropadaly beznaději. Rodiče, vychovatelé a učitelé v Terezíně přikládali vzdělání velký význam, tak jak mu ho přikládá dnes ten, kdo si uvědomuje jeho hodnotu. Vědění a znalosti činí nás životem zajímavým a pestrým. S pomocí vzdělání řešíme správně různé životní situace. Domnívám se, že tak jako učitelé v Terezíně, tak i v Polné si tuto hodnotu uvědomovali a chtěli ji dětem zprostředkovat, a proto se vystavili riziku postihu. Měli bychom si tedy uvědomit, že vzdělání nebylo vždy pro každého naprostou samozřejmostí a neměli bychom zapomenout na kruté osudy lidí židovského původu.

Proč chodíme do školy?

*Michaela Šobová, 13 let, Biskupské
gymnázium B. Balbína, Hradec Králové
(1. kategorie, 5. místo)*

Nepovinná školní docházka. Paráda! Celé dny volno plné aktivit, které mě baví. Úžasná je představa, že si můžu vstát, v kolik hodin se mi jen zachce. Dopoledne místo sezení ve škole strávím procházením butiků, obchodů s obuví, kabelkami nebo doplňky. Něco mi koupí rodiče, na něco mi vystačí kapesné. Můžu chodit ke koním každý den, když se nemusím učit. A nebo... nebo obden, abych také stíhala chodit ven s kamarádkami. Když je ošklivé počasí, zahrají si pár her na počítači. Občas zajdu do kina na pěkný film. Vůbec

se nemusím stresovat, jestli budeme psát písečku a já se dobře připravila, nebo jestli jsem nezapomněla nějaký úkol.

Ale jak dlouho mě to bude bavit? V obchodech je pořád stejné zboží. Když už si něco koupím, vrácené peníze si nedokážu přepočítat, však prodavačky určitě nešídí. Nemohly by se ale třeba jen splést? Hry při stálém opakování přestanou být zábavné a s kamarádkami si přestanu mít o čem povídat. Po čase si asi najdou i brigády, které budou mít jako studenti výhodněji zaplacené. Začneme se vídat čím dál méně. Celé dny budu jen sama, žádní kamarádi, žádné společné zážitky. Nuda.

A co až mi bude osmnáct? Kapesné od rodičů už nedostanu, ale práci seženu jen těžko. Pro lidi se základním vzděláním asi moc velká nabídka není. A jejich plat vystačí sotva na nájem na ubytovně a jídlo. Už se nebudu moct pěkně oblékat, na ježdění na koni budu jen se smutkem vzpomínat. Kde bych asi vzala na drahé kurzovné. Našetřím vůbec na počítač, abych si mohla aspoň zahrát nějakou hru? A co televize, pračka, lednička...?

Mohla bych si najít přítele, který by mě živil. Jenže jak dlouho by se mnou byl rád, když bych si nedokázala povídat

o ničem jiném, než jak je těžké sehnat peníze a jaká je to v práci otrava, pořád stejná činnost někde u pásu nebo při uklizení. Jak dlouho by ho bavilo všechno za mě platit? K počítači bych se dostala jen na pár chvil v knihovně, abych si prohlédla nabídky pracovního úřadu a přečetla, jakých úspěchů dosáhli mí bývalí kamarádi, kteří zvolili chození do školy – právník, lékař, vědec, programátor, magistra v lékárně. Oblečení bych nosila, dokud by se na mě nerozpadlo.

Nebo bych mohla zůstat bydlet u rodičů. Starali by se o mě. Ale musela bych pořád poslouchat, respektovat že nejsem ve vlastním, podřizovat se jejich pravidlům. Také žádná lákavá představa. Den za dnem pořád to samé, práce nebo možná radši dvě, abych aspoň něco vydělala, tím pádem žádný volný čas, vyspat se a znovu. Žádné opravdové kamarádky, kdo by kamarádil s hlupákem, žádný přítel, žádná rodina a děti. Ani vlastní byt nebo dům, auto, dovolená nebo výlet, žádná slušná životní úroveň.

Nepovinná školní docházka, nebylo by báječné tohle volno využít?

Myslím, že nebylo. Není správné nemyslet na budoucnost, žít jen přítomností bez ohledu na následky.

„Život je nejlepší školou života.“ (Jára Cimrman)

*Damian Folwarcny, 15 let,
ZŠ a MŠ s polským vyučovacím jazykem,
Karviná (1. kategorie, 3. místo)*

V čem je ukrytá hodnota vzdělání? Přiznám se, že jsem na počátku nevěděl, co mám na toto téma napsat. Tato otázka mě pořád mate, jakmile si na ni vzpomenu. Dalo by se říci, že mi klade novou „otázku na moji otázku“, která zní takhle: „Má edukace nějakou hodnotu?“ Všechny veličiny, které nás obkličují každým dnem, mají vlastní jednotky, např. hmotnost – kilogram, čas – sekundy, inteligence – IQ aj., ale vzdělání... těžko říct. Nikdo nikdy pro ně nevymyslel žádnou určitou jednotku, dokonce ani nejmoudřejší filozofové z Atén. Po pár dnech přemýšlení jsem dospěl k myšlenkám, jež mně dodaly odvalu k psaní úvahy a za něž se nemusím stydět. Pojdme si je vysvětlit.

Pro většinu školáků ze základních škol jen samo slovo „vzdělání“ přináší mráz na zádech. Jsou totiž znechuceni životem ve školním prostředí, zejména špatnými známkami, krátkými přestávkami, náročnými domácími úkoly nebo školní jídelnou. Nedokážou si představit, jak taková hrozná „věc“ může mít hodnotu podobnou zlatu. Přejdeme dál. Podíváme se, jak tentokrát to vnímají středoškoláci. Jsem si jistý, že se budou v něčem lišit od svých předchůdců. Nejenom věkem, ale hlavně jiným vnímáním. Nikdy jsem se zatím na střední škole neučil, proto se pokusím vžít do jejich kůže. Život na střední škole je charakteristický především dlouhými referáty, povinnými četbami, těžkým učivem, ale také první láskou, což znamená, že studenti nevěnují učení tolik času jako předtím. Podle mého názoru menšina žáků má stejné myšlenky jako jejich mladší spolužáci, jenže většina jde opačným směrem, protože našla svůj oblíbený předmět, který je nejvíc zajímavý,

SVĚTLO V TEMNOTÁCH

*Marie Hedvíková, 15 let, Gymnázium Varnsdorf
(2. kategorie, 2. místo)*

a rozhodla se z něj skládat maturitní zkoušky, proto tito žáci dokáží lépe vyjádřit názor na vzdělání.

Přeneseme se teď o krok výš na výšku, kde studují mladí studenti. Na této škole se všichni studenti snaží uspět co nejlíp, aby získali vysněný titul, z čehož je patrné, že pro ně táž hodnota znamená něco velkého. Z celkového souhrnu vyplývá, že nejbliž k určení hodnoty edukace mají v srdci vysokoškoláci, a nejmíň žáci ze základky. Ale nemusí tomu tak být, poněvadž existují přeci i výjimky. To ještě není závěr. Pořád nevíme, jakou má hodnotu a v čem se ukrývá!

Celý týden jsem se snažil zkoumat toto téma, a tak jsem došel k závěru, kde jsem si odpovéděl na mé dvě otázky:

1. Otázka: MÁ VZDĚLÁNÍ NĚJAKOU HODNOTU?
Odpověď: MÁ, ALE PRO KAŽDÉHO JINOU.
2. Otázka: V ČEM JE UKRYTÁ HODNOTA VZDĚLÁNÍ?
Odpověď: V NÁS VŠECH.

Jsem Žid a zdrav, tentokrát s dvěma lékaři

Text i foto: Michal Stránský

Ve Veletržním paláci v Café jedna se konala 29. března již tradiční beseda, tentokrát s dvěma lékaři – s profesorem MUDr. Janem Pirkem, DrSc., přednostou Kardiocentra a Kliniky kardiovaskulární chirurgie IKEM, a olympijským medailistou, anesteziologem MUDr. Lukášem Pollertem. Besedu moderovala jako obvykle Irena Kalhousová. Oba protagonisté večera mají mnoho společného: oba se narodili v březnu, Jan Pirk v roce 1948, Lukáš Pollert v roce 1970, oba jsou lékaři, oba jsou sportovci, byť jeden amatérský a druhý byl profesionálem, oba byli politicky aktivní. A jako obvykle se debata dotkla i jejich vztahu k židovství a oba se shodli, že je to především záležitost srdce.

„Můj pradědeček se chtěl oženit s křesťanskou dívkou, ale její rodiče trvali na tom, že se pradědeček musí nechat pokřtít. Šel se tehdy poradit se svým příbuzným a ten mu řekl, aby to klidně udělal. Židé o nic nepřijdou a křesťané nic nezískají,“ vyprávěl Jan Pirk.

„Můj pradědeček se jmenoval Emil Popper, byl operním pěvcem a v Národním divadle si změnil jméno na Pollert,“

říkal Lukáš Pollert, „a já dnes dávám své děti do Laudero- vých škol.“

Jan Pirk pochází z lékařské rodiny, jeho otec i dědeček byli lékaři.

V roce 2012 se stal předsedou volebního týmu prezidentského kandidáta Jana Fischera, později se názorově rozešli. „Mé angažmá v politice bylo velkou životní zkušeností, ale politikou jsem byl zklamán a znovu bych do toho nešel.“

Pirk je amatérským sportovcem. Začínal sice hrát pozemní hokej, dnes se však věnuje zejména běhu – na lyžích, ale především maratonu. Pravidelně se zúčastní (jako *hobík*) závodů nejen doma, ale i v zahraničí.

Mezi jeho velké záliby patří historická vozidla, mezi nimiž přední místo *obsadil* Velorex. Vlastní čtyři.

Lukáš Pollert *proslul* prodejem olympijských medailí, protože je nepokládá za tak důležité ve svém životě. Z letních olympijských her v Barceloně si přivezl dokonce zlatou. „Na vodě jsem se setkával se svými soupeři především jako s kamarády a přáteli, s nimiž jsem si jen měřil síly. A stoupat si na *bednu*, to mě nevzrušuje. V současnosti mě sport zanechává chladným.“ Dnes působí dojem člověka, který sport nechápe a ignoruje ho. „Jezdím občas na kole (elektrickém).“

V letech 2002 – 2010 byl zastupitelem Prahy 6 za ODS.

**Tereziánská
iniciativa**

Vydává Tereziánská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 85 vyšlo v dubnu 2017.

MK ČR E 10779